

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ В
АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ДЕТЕКТИВНИХ СЕРІАЛІВ)**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ОС «магістр»
студента II року навчання
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.041 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
англійська)»,
ОПП «Художній переклад з англійської
мови, літературне редагування та
менеджмент перекладацьких проєктів»

Романа ВИСОЦЬКОГО

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри
теорії і практики перекладу з
англійської мови

Ірина ДАНИЛЬЧЕНКО

«Допущено до захисту»

Протокол № 8 кафедри

теорії і практики перекладу з англійської мови

ННІФ від 07.04.2023

Завідувач кафедри _____ **Людмила СЛАНОВА**

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ	6
1.1 Поняття гумористичного дискурсу та специфіка його перекладу	6
1.2 Класифікація гумористичних компонентів у дискурсі	14
1.3 Перекладацькі підходи до перекладу гумору	17
Висновок до Розділу 1	244
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТАКТИК ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ПРИКЛАДАХ ДЕТЕКТИВНИХ СЕРІАЛІВ	25
2.1. Основні прийоми перекладу гумористичних елементів на прикладі детективного серіалу «Шерлок».....	25
2.2. Труднощі перекладу гумористичних засобів детективних серіалів з англійської мови на українську	37
Висновок до Розділу 2	55
ВИСНОВКИ	57
SUMMARY	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
СПИСОК ОНЛАЙН-ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дане дослідження знаходиться в руслі актуальних перекладацьких розвідок, оскільки гумористичні елементи в аудіовізуальному дискурсі займають важливе місце і є значущими як для української, так і для англійської культури, а проблеми їх перекладу ще не отримали свого остаточного рішення.

Гумористичне – явище загальнолюдське і в той же час глибоко національне. У тому, як і над чим жартують представники різних лінгвокультурних спільнот, проявляються як загальні, так і приватні закони комічного світовідчуття. При цьому жартівливе, так само як і інші форми комічного, реалізується в конкретних формах, які визначаються особливостями національного характеру, культурних традицій, соціального устрою.

Автори сучасних досліджень зачіпають когнітивно-дискурсивний аспект комічного з позицій граматики тексту і композиції (Т. А. Рохлін), дискурсивний і лінгвокультурний аспекти (Л. В. Бородіна, Ю. В. Фернандес Санчес). Проблеми, пов'язані з лінгвістичним утіленням гумористичного ефекту, розглядаються в дослідженнях І. Імшинецька, І. А. Каргаполова, С. С. Комарової, Л. Н. Синельникової та низки інших авторів. Проблему перекладу гумористичних текстів вивчають Е. Курганов, Ю. В. Щуріна і багато інших дослідників.

Розгляд перекладацької проблематики висуває на перший план необхідність розробки ефективних перекладацьких стратегій, які сприяють адекватному відображенню в свідомості інокультурного реципієнта комічної картини світу, що відображає специфіку тієї чи іншої лінгвокультурної спільності. Ці та інші подібні проблеми перекладу художніх текстів постійно перебувають у фокусі уваги вітчизняних вчених-лінгвістів (див. роботи М. Н. Левченко, Е. М. Савіної, О. В. Скрильник), що обумовлює актуальність досліджень в цьому напрямку.

Також, для більш детального аналізу перекладу гумористичного ефекту у контексті англійської та української мови, нами було обрано британський детективний серіал «Шерлок» від BBC та, відповідно, його переклад українською від 1+1, що вважається найкращим українським перекладом цього серіалу.

У пропонованій роботі **метою** є дослідження особливостей перекладу гумористичних елементів з англійської мови на українську.

Задля того, аби досягти поставлену мету, у поданому дослідженні ми поставили перед собою вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття гумористичних елементів в сучасній лінгвістиці та їх класифікація;
- проаналізувати специфіку гумору у культурному контексті і, відповідно, труднощі передачі його іншою мовою;
- дослідити перекладацькі трансформації під час перекладу гумористичних елементів у аудіовізуальному дискурсі;
- дослідити можливі варіанти перекладу українською мовою англійських гумористичних елементів на прикладі детективних серіалів.

Об'єкт дослідження – гумористичні компоненти у англійському аудіовізуальному дискурсі.

Предмет дослідження – особливості перекладу гумору українською мовою за допомогою різноманітних методик.

Методи дослідження:

- Теоретичний метод – дослідження теоретичних аспектів гумористичних ефектів, їх визначення, класифікація та особливості перекладу українською;
- Метод аналізу – дослідження особливостей перекладу та гумористичного ефекту;

- Метод індукції – у дослідженні з окремо розглянутих фактів виводиться узагальнення.

Структура дослідження повністю відповідає поставленій меті та завданням: вступ, основна частина, яка поділяється на два розділи; висновки; список використаних джерел, що складається з 65 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

1.1 Поняття гумористичного дискурсу та специфіка його перекладу

До безперечних універсальї людського буття відноситься такий прояв суб'єктивного світу індивіда, людських емоцій, як гумор. Відомо, що спочатку в латинській мові слово «humor» (варіант «umor») означало «рідина, сік». Потім слово було запозичене французькою мовою і через нього – англійською як «humour» [15, с. 12].

Інші значення подана лексична одиниця набула в контексті середньовічної медицини, згідно з постулатами якої здоровий стан людського організму (тіла і духу) залежав від властивостей і з'єднання чотирьох рідин, укладених в організмі. У словнику Ф.А. Брокгауза та І. А. Ефрона зазначалося, що слово «humor» набуло в європейських мовах значення «настрій»; у французькій мові слово мало негативні конотації і позначало переважно погане, поганий настрій («avec humeur» – «з роздратуванням»), а в німецькій мові семантика слова містила позитивні конотації, і з XVIII століття слово означало гарний настрій [33, с. 22]. Мовними способами маніфестації екстралінгвістичної категорії гумору в різних лінгвокультурах виступають певні типи текстів (фейлетони, гумористичні оповідання, анекдоти і т.п.).

Для вираження гумору можуть використовуватися як вербальні, так і невербальні засоби. Перш за все, створенню комічного ефекту можуть сприяти різні мовні засоби на всіх рівнях мови. Дослідниця О. А. Шумейко, визначає такі вербальні засоби створення комічного ефекту відповідно до мовних рівнів:

- фонетичний (метатеза, алітерація тощо);
- лексико-семантичний (алогізм, гіпербола, каламбур, перифраз, пародія);
- словотвірний (похідні слова, контамінації тощо);

- стилістично-граматичний (відхилення від граматичної норми) [47].

Загалом, до кола засобів вираження комічного входять практично всі значущі одиниці мови: слова, словосполучення, речення і цілі тексти. Можливості кожної з цих одиниць у створенні комічного безмежні. Якщо говорити про слово, як засіб комічного, то на увазі функціонально-стилістичну роль загальноповживаних слів, архаїзмів, неологізмів, термінів, діалектизмів, професіоналізмів, жаргонізмів, вульгаризмів, запозичень, власних назв осіб, предметів і т.д. [41, с. 23–24].

Інтерес у контексті дослідження природи гумору як соціолінгвоестетичної категорії представляє формальна теорія С. Аттардо [3]. Розроблена цим вченим модель компетенції враховує породження і сприйняття комічного за елементами опозицій, виявлених іншим дослідником – В. Раскін. Крім описаних опозицій С. Аттардо та В. Раскін у своїй спільній роботі «Загальна теорія вербального гумору» («General Theory of Verbal Humor») встановили п'ять параметрів, які назвали джерелами знань [3]. У результаті текст жарту отримав повний набір з шести елементів:

- мова (M) – набір лінгвістичних компонентів для формування тексту жарту;
- розповідна стратегія (PC) – чітка репрезентація жарту в якійсь із форм оповідної організації;
- мета (M) – удар жарту (butt of a joke) (при цьому неагресивні жарти не мають цілі);
- ситуація (C) – ситуація жарту – думки про предмет, учасників, оточення, діяльність тощо;
- логічний механізм (LM) – механізм, який з'єднує два різних сценарії у одному жарті;
- опозиція сценаріїв (OC).

Завдяки такому набору одне із джерел знання зможе розпізнати інше джерело, або ж може бути саме ідентифіковане іншим джерелом. Таким чином дана теорія допомогла вченим виявити основу, на якій базується інтерпретація комічного, а саме відображення навколишньої дійсності та формування її стереотипного сприйняття.

Вивчення комічного у лінгвопрагматиці пов'язане з відомим принципом кооперації Г. П. Грайса, який сформулював постулати кількості, якості, релевантності та ясності, показавши, що саме їх недотримання призводить до комічного ефекту [10, с. 42]. Взнявши за основу цю теорію, Дж. Серль вивів поняття гумористичного мовного акту. Він трактує його як індивідуальний прояв стимулу до чогось смішного або веселого [25, с. 230]. Характеристиками такого акту є:

- 1) участь в акті мовця (М) та слухача (С);
- 2) необхідність вимовляння фрази, тобто представлення нового стимулу (Ст), на який буде відбуватися реакція.

Реакція, у свою чергу, залежить від життєвого досвіду слухача (Д), від його психологічного типу (П), ситуативного контексту (СК) і власне самого суспільства (СП), у рамках культури якого відбувається гумористичний акт. Останній можна визначити як функцію гумору (Г): $G(M, C, St, D, P, SK, SP) = X$, де $X = C$ (смішно) або $X = H$ (не смішно). В успішному гумористичному акті $X = C$, а в неуспішному, відповідно – $X = H$.

Ця схема пізніше була доповнена новими характерними ознаками гумористичного акту. Так, В. І. Карасик виділяє комунікативний намір учасників уникнути серйозної розмови, гумористичну тональність спілкування тобто прагнення скоротити дистанцію, і наявність певних сміхових моделей поведінки, прийнятих у даній лінгвокультурі [32]. З позиції відправника мовлення гумористична інтенція визначається типом особистості та сферою спілкування. Комунікативний намір проходить кілька стадій у своїй реалізації: бажання

пожартувати, оцінка адекватності ситуації, вербальне вираження жарту та оцінка реакції адресата.

Необхідно уточнити, що гумористична мовна дія, яка виділяється на основі тональності як ознаки спілкування, протиставляється серйозному інформаційному обміну і може бути виміряна у просторі, утвореному координатами «дружня – недружня комунікація» і «серйозна – несерйозна комунікація» [32, с. 11]. За ступенем серйозності І. В. Карасик пропонує встановити чотири основні позиції (серйозне, напівсерйозне, жартівливе, блазнівське спілкування), за ступенем дружелюбності у мовному спілкуванні – також чотири позиції (дружнє, прихильне, не прихильне, вороже спілкування). В отриманій типології займають своє місце жарти-натяки, відверті жарти, етикетні жарти, шпильки (дошкольнє зауваження).

Однак гумор не обмежується лише вербальними засобами вираження. Так чи інакше, всі перераховані форми прояву почуття гумору зазвичай супроводжуються невербальними знаками, покликаними посилити інтенціональний ефект, викликати у співрозмовника (аудиторії) очікувану реакцію. Вагомий вплив на специфіку вираження гумору у тій чи іншій лінгвокультурі мають і національні аспекти.

За останні десятиліття з'явилося чимало робіт, що відносяться до різних наукових областей, в яких вивчається ця специфічна людська емоція. Homo ridens – людина, що сміється стає об'єктом психологічних, соціологічних, філософських, мовознавчих досліджень, причому вчених цікавлять різноманітні сторони вивчення цього феномена: звідки і чому виникає сміх, що стає об'єктом сміху, чому одній людині смішно, а іншій – ні, що лежить в основі гумору, які його різновиди і, нарешті, як людям різних національностей зрозуміти гумор один одного?

На думку Д. Нілс, упорядника бібліографії з гумору, вивчення гумору розвивається досить бурхливо і стрімко [27]. Найбільша кількість досліджень в цій області, на думку вченого, присвячена лінгвістичним аспектам вивчення гумору (грі слів, словотворчості імен, іронії, пародії, парадоксу, нонсенсу і т.п.). Слід

зазначити, що вибір мовного (вербального) гумору в якості об'єкта дослідження поєднується з лінгвокультурологічною підходом, який передбачає виявлення і опис мовних явищ, що відбивають специфіку національної культури.

Лінгвокультурологічний підхід до мовного гумору спрямований на висвітлення особливостей національного характеру того чи іншого народу, обумовлених його історією і відображених у мові та мовленні. До недавніх пір при виявленні причин того, чому гумористичний ефект досягає своєї мети і жарт викликає відповідну реакцію сміху у слухача або читача, перш за все враховувалися і обговорювалися психологічні і фізіологічні причини, тобто вчених, наприклад, цікавив зв'язок між гумором і рефlekсами. Однак гумор – невід'ємний елемент культури, тому і сприйняття комічного залежить від культурного рівня, менталітету, світогляду людей. Гумористичний ефект при спілкуванні людей, що належать до однієї і тієї ж культури, може бути сприйнятий швидше, ніж якщо це буде спілкування людей різних національностей, оскільки визначальним фактором в останньому випадку є відмінності в менталітеті, а також фонові знання, які можуть не збігатися у представників різних культур. Зв'язок гумору з національною культурою необхідно враховувати і при перекладі гумористичних текстів.

Гумор є важливою складовою англійського національного характеру і національної самосвідомості. Одна з найбільш значимих робіт про англійський гумор належить англійському письменнику й драматургу Дж. Б. Прістлі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Він, зокрема, проводить своєрідну паралель між англійським характером і природою Англії, яка має безпосередній вплив на формування гумору англійців. Специфіка їх гумору пов'язана з особливостями погоди, наявністю великої кількості похмурих днів, частих туманів, які роблять предмети розпливчастими і невиразними.

За словами Прістлі, саме специфіка тієї атмосфери, навіть клімату, в якому живуть англійці, впливає на формування їхнього гумору, який складається з іронії і

абсурду. Найімовірніше, саме тому англійський гумор незрозумілий для багатьох, оскільки вважається, що гумор повинен зберігати контакт з реальністю. Прістлі вважає, що справжній гуморист може дозволяти собі найфантастичніші образи, оскільки справжня сфера гумору – посеред реальності і фантазії, повсякденності і уяви [16].

Англіїці приділяють велику увагу специфіці свого гумору. Як вважає критик і дипломат Гарольд Ніколсон, англійський гумор важко вловити, оскільки найбільше він пов'язаний з феноменом слова [15]. На його думку, визначальними рисами цього національного феномену є схильність англійців до гри слів, нонсенсу. Більш того, Ніколсон зазначає, що англійському гумору властива деяка дитячість. Серед інших особливостей англійського гумору виділяються терпимість, доброта, здоровий глузд, повагу до індивідуальності іншої людини, нелюбов до крайнощів і хвалькуватості.

В.І. Карасик, як і інші дослідники, які вивчають проблему англійського гумору, вважає, що він відображає властиву англійцям схильність до ексцентричності [12, с. 165]. Крім того, зміст англійських жартів, на думку вчених, міститься в підтексті і передбачає наявність здатності до розуміння цього підтексту у читачів чи слухачів. Найчастіше англійський жарт заснований не на комічній ситуації, а на легкій іронії, самоіронії або дотепності, вловити які досить важко.

Для англійців гумор – невід'ємна частина їхнього менталітету, їх життя. Він постійно присутній в їхній мові, тому людям з іншою ментальністю складно відокремити тут смішне від буденного. На думку Кейт Фокс, англійці, можливо, жартують не весь час, але вони постійно готові до гумору [13, с. 66]. Цим ускладнюється завдання перекладача, який повинен для початку розпізнати гумор в англійському тексті, а потім передати гумористичний ефект засобами іншої мови, зберігши іронічну інтонацію і зробивши її доступною для україномовного читача.

Гумор представляє особливі труднощі при перекладі. З одного боку, це труднощі екстралінгвістичного і культурологічного характеру; вони пов'язані з тим, що гумор є яскравим відображенням національного менталітету і найбільш злободенних проблем сучасного життя, включаючи уявлення народу про комічне, сучасні та історичні реалії, характерні ситуації спілкування і т.д.

З іншого боку, це труднощі лінгвістичного характеру, оскільки в таких текстах широко представлена розмовна і знижена (ненормативна) лексика, нерідко основним елементом в анекдоті виступають каламбури, гра слів. Всі ці та інші особливості ускладнюють переклад анекдоту на іншу мову і, як наслідок, його розуміння іноземцями.

Питання про передачу комічного в перекладі кіно та серіалів представляє безперечний інтерес для теорії перекладу. Завдання, яке стоїть перед дослідниками, полягає в тому, щоб визначити, наскільки можливою є передача комічного ефекту, і чи можна вважати результат такої трансляції хорошим перекладом. Особливий інтерес представляє дослідження сприйняття твору мистецтва в приймаючому середовищі, що особливо актуально для кіно, яке легко «переступає межі культури, що його породила, як в часі (від покоління до покоління), так і в просторі (від нації до нації)» [14, с. 9].

Присутність перекладача подовжує ланцюжок «відправник – глядач». Переклад в кіно вимагає від перекладача орієнтації не тільки на вербальне повідомлення, але і на екранне зображення, яке може підкріплювати візуальний ряд або суперечити йому. При цьому перекладач весь час «знаходиться перед вибором в ієрархії конфліктних дихотомій: дихотомії сенсу і його вираження, форми і змісту, усній / письмовій та вербальної / кінесичної форм представлення тексту, сенсу і впливу» [15, с. 140].

Гумористична проза завжди була трудомістким завданням для перекладача, саме тому гумор вважається парадигматичні випадком «неперекладності». Як

зауважив Ролана Діюта, «коли справа стосується перекладу гумору, перекладацькі прийоми виявляють свою неспроможність, як і в разі переведення поезії» [24, с. 84]. Ю. М. Лотман вважав, що безеквівалентний гумор здатний стати простором становлення нових смислів в міжкультурному діалозі: «Труднощі взаєморозуміння, ситуації, що не перекладаються з однієї семіотичної системи в іншу, семіотична багатомовність культури привертають увагу дослідника як механізми породження багатьох сенсів» [17, с. 116].

Таким чином, феномен безеквівалентності може трактуватися як якийсь механізм осягнення дійсності в координатах розширеного мовного досвіду: ми гостро відчуваємо обмеженість можливостей нашої мови і, долаючи опір мовного матеріалу, намагаємося заповнити порожню понятійну нішу. Повна еквівалентність, часткова еквівалентність і її відсутність взагалі зумовлені низкою причин лінгвістичного і культурного характеру. Значно ускладнюють процес перекладу гумористичних текстів структурнотипологічні відмінності між відповідними мовами, закономірності їх функціонування.

Важливо також брати до уваги і етнокультурну різницю гумору, оскільки «розуміння жарту вплетено в загальний контекст культури» [13, с. 306–307]. Крім того, якісний переклад художнього тексту має на увазі збереження індивідуального авторського стилю, тому питання адекватної передачі художньо-естетичного боку оригіналу завжди були дискусійними.

Будь-який кінематографічний і телевізійний продукт являє собою полікодовий об'єкт, в якому вербальна і невербальна інформація діє за принципом доповнення. Реципієнт отримує інформацію, закодовану в кінотексті, двома каналами: візуальному і аудіальному. Візуальний ряд може як підкріплювати аудіальний, так і суперечити йому, створюючи комічний ефект.

1.2 Класифікація гумористичних компонентів у дискурсі

Багато дослідників цікавляться типологією гумору і відзначають, що виведення універсальної класифікації залишається питанням відкритим. В. О. Самохіна, досліджуючи комічний мовленнєвий жанр жарту, виділяє три його типи. До них дослідниця відносить жарт у вигляді побутової репліки, малий літературний жанр (анекдот, епіграма, осенізм, лаконізм, велиризм) і гумористичне оповідання, фейлетон, сатиричний роман [42]. Кожен з цих типів має свій набір семантичних і прагматичних характеристик.

Англійський гумор має ряд різновидів. Найбільш дурні жарти називаються «The Elephant Jokes» – «слонові жарти». Інші різновиди англійського гумору: «dry sense of humour» – «сухе почуття гумору» (іронія), «banana skin sense of humour» – «почуття гумору з банановою шкіркою» (досить плоскі жарти, коли хто-небудь сковзається на банановій шкірці і всі сміються), «shaggy-dog stories» – «історії від пуделя» (анекдоти з несподіваною кінцівкою, часто абсурдною, в яких смішне ґрунтується на алогічності висловлювання).

Гумор в очах реципієнта завжди суб'єктивний – комусь смішно, а комусь ні. Внаслідок цього, комічний компонент тексту може легко вислизнути від перекладача і залишитися просто незнанням в силу особливостей своєї структури. Гумор, будучи за своєю природою складним і багатоаспектним явищем, ставав предметом розгляду різних наукових дисциплін: лінгвістики і літературознавства, естетики та соціології, психології та антропології. Однак, в силу різноманіття підходів до дослідження гумору і в силу різноманіття форм його прояву, єдиного розуміння того, що є гумор, не існує. Готовність розуміти гумор базується не тільки на особистісній особливості людини, а й на певних стереотипах поведінки,

прийнятих в тій чи іншій культурі. У процесі перекладу перекладач зобов'язаний ідентифікувати яким способом була створена та чи інша комічна ситуація, які прийоми були використані автором, і на яку реакцію слухача гумор розрахований. Таким чином, переклад гумору передбачає скрупульозне декодування комічного елемента в рамках оригінального тексту, його одягання в нову мовну форму, яка в свою чергу повинна успішно відтворити намір оригінальної вихідної фрази і викликати відповідну реакцію у читацької аудиторії [14].

При аналізі матеріалу нами було виділено чотири види гумору:

1. **Ситуативний гумор** – це опис смішної або безглуздої ситуації, в яку потрапляють герої. Іноді навіть нейтральний опис такої ситуації виробляє гумористичний ефект, але часто автори підсилюють його, використовуючи емоційно і експресивно забарвлені слова, особливо такі, що належать розмовного стилю.

2. **Гумор, заснований на концептуальній невідповідності**, має, в першу чергу, понятійну орієнтацію. Зіткнення понять знаходить в оригіналі певне мовне вираження, яке є вторинним. Цей тип гумору включає парадоксальні висловлювання, порушення звичних словосполучень, ефект обманутого очікування і т.п. Такі тропи і фігури мови, як комічні порівняння, оксюморон, гіпербола, віднесені нами також до цього типу гумору, оскільки понятійна невідповідність або перебільшені фізичні характеристики референтів грають тут чільну роль. Сюди ж ми віднесли невідповідність між об'єктом і способом його опису (хоча ці випадки займають прикордонне положення між концептуальним і мовним гумором).

3. До **мовного гумору** в цьому дослідженні можна зарахувати гумористичні елементи, які «начебто вросли в мовну тканину і набагато менш виразно пов'язані з поняттям як таким» [17, с. 18]. Це імена, okazіоналізми і потенційні слова, каламбури, гра словами, зіткнення в тексті слів з різною стилістичною конотацією і т.п. З фігур мови, мабуть, сюди, в першу чергу, відносяться різноманітні види

повторів. Такий вид гумору може принести задоволення філологічно орієнтованому читачеві, але тільки в тому випадку, якщо автор дотримується почуття міри.

4. **Гумор, що залежить від фонових знань**, включає в себе, перш за все, реалії – «поняття, що стосуються життя, побуту, традицій, історії, матеріальної і духовної культури даного народу» [16, с. 107], а також алюзії і цитати, тобто відсилання до інших творів літератури. Для сприйняття такого гумору читач повинен бути відповідним чином підготовлений; відсутність у нього фонових знань в потрібному обсязі може призвести до нездатності оцінити гумор.

Важливо також відмітити особливий пласт гумору – іронія. Іронія, відповідно до словника «Longman Dictionary of Contemporary English»: «*a situation that is unusual or amusing because something strange happens, or the opposite of what is expected happens or is true*» [29], тобто «ситуація, яка є незвичайною або смішною, через те, що відбувається щось дивне, або протилежне очікуваному, або реальне». Іронія як вид комічного визначається як явище, коли смішне ховається під маскою серйозного і таїть в собі почуття зверхності і скептицизму. При іронії негативний зміст прихований за зовнішньою позитивною формою висловлювання. Іронії відводиться проміжне місце між гумором і сатирою. Іронія в відміню від гумору, висловлює несхвалення і критику і дуже емоційна. Іронія полягає в донесенні протилежного в зовнішньо позитивних характеристиках. Іноді мається на увазі вираження в мовних одиницях, які самі по собі представляють труднощі для перекладу, але набагато частіше проблема полягає в невідповідності традиційно застосовуваних способів вираження іронії в різних культурах. Вираз іронії, глузування здійснюється різними способами, які можуть відрізнятися за формою, змістом і функціях в різних мовах і мовних традиціях.

Складнішим різновидом іронії є протиставлення двох якостей або двох взаємовиключних можливостей в одному і тому ж контексті. Основна складність при перекладі таких контекстів виникає в тому випадку, якщо обидва контрастують

в початковому тексті елемента і вимагають самі по собі перетворення в мові, що і в перетвореному вигляді часто не забезпечують тексту достатньою іронічною виразністю.

При перекладі іронічних контекстів з англійської мови на українську ми нерідко зустрічаємося з іронічним обігруванням відомих цитат або їх більш складного варіанта, алюзій. Використання цитати як образної основи для іронічного образу може при перекладі ускладнюватися, наприклад, необхідністю лексико-граматичних перетворень, необхідних контекстом, в результаті чого сама цитата неминуче втрачає вихідну форму, тобто перестає бути цитатою. Тут проходить дуже тонка межа: навіть перетворена, цитата повинна бути пізнавана в тексті перекладу, інакше вона втрачає статус цитати, що може супроводжуватися, в свою чергу, інформаційними втратами.

1.3 Перекладацькі підходи до відтворення гумору

Гумор є одним із найважливіших питань перекладу усного мовлення, а також перекладу текстів різної тематики та змісту. Під час перекладу фільму українською мовою часто виникає проблема нерівності чи неперекладності, особливо коли одиницями перекладу є національний гумор чи культурно-специфічні реалії, зміст яких залишається незрозумілим в інших країнах у разі дослівного перекладу.

Труднощі перекладу гумору мають культурний і мовний аспекти. Культурні причини нездатності перекладу гумору пов'язані з такими характерними ситуаціями спілкування, як порушення соціальних табу, невиправдані очікування та ін. Працюючи з гумористичними текстами, перекладач повинен враховувати загальний контекст твору, акцентуючи увагу на каламбурі, використанні алюзій,

власних імен і прізвищ, створенні в тексті нових оригінальних лексико-семантичних виразів [37].

Часто комічні ситуації створюються за допомогою не всім зрозумілого жарту, оскільки за допомогою каламбуру передається тонка грань гумору. Гумор буває різним, і гумор з використанням каламбуру можна віднести до інтелектуального типу жартів. У цьому полягає складність перекладу каламбурів та інших видів жартів з англійської на українську мову. Перекладацькі труднощі можуть виникати в найнесподіваніших місцях, навіть при перекладі найпростіших слів [46, с. 185].

На думку О. П. Єрошина, основним способом перекладу жартів є компенсація. Цей прийом широко використовується при перекладі каламбурів з однієї мови на іншу [30, с. 84]. Я. М. Яковенко зазначає, що компенсація може бути паралельною (в тій самій частині тексту), суміжною (на невеликій відстані від стилістичного прийому оригіналу), зміщеною (на значній відстані) та узагальненою (перекладний текст містить прийоми, покликані адаптувати каламбур для читача / глядача) [50, с. 33–34].

Загалом, думка про те, що багато каламбурів вважаються неперекладеними, не завжди вірна. Н. Галь переконана, що якщо перекладач визнає каламбур неперекладним, то тим самим визнає власне безсилля [29, с. 136]. Наприклад, гумористичні засоби можна перекласти за допомогою субституції – групи способів словотвору, при яких замінюються частини слів. При цьому скорочувати або додавати можна не тільки морфемний, але й неморфемний сегмент.

При адаптації гумористичного тексту до іншомовної культури в перекладі комплексно використовуються прагматичні, семантичні і синтаксичні перетворення (буквальний переклад, описовий метод, адаптація, денотативне перетворення, генералізація, конкретизація, зміна порядку слів і типу пропозиції і т.д.). Денотативне перетворення, що відбуваються в процесі перекладу гумору,

можуть торкатися як окремих елементів, так і предметній ситуації в цілому при збереженні основного смислового ядра. Адаптація при перекладі може використовуватися перекладачем в тих випадках, коли семантична структура оригінального тексту не піддається перевираженню в мові, тощо.

При вдалому перекладі оригінальний текст і текст перекладу повинні, в першу чергу, бути рівноцінні за своєю здатністю викликати реакції у своїх адресатів.

Найважливішим питанням в теорії перекладу є питання про вибір одиниці перекладу, або транслатеми. Структурно-семантичні системи різних мов не збігаються, план змісту виражається по-різному, тобто один і той же зміст в різних мовах проявляється в неоднаково організованому і членованому на складові частини мовному потоці.

Поняття транслатеми сходить до ідеї Отто Каде про те, що в якості одиниці перекладу можна визнати найменший проміжок тексту на мові-джерелі, для якого може бути встановлений еквівалентний йому відрізок мовою перекладу, при дотриманні незмінного плану змісту. Транслатема відображає константу перекладацької відповідності плану змісту, що володіє своїм конкретним планом вираження на мінімальному відрізку оригіналу. Вона є константою тільки з точки зору перекладознавства, тоді як з точки зору лінгвістики її довжина може варіюватися від звуку або букви до цілого тексту.

З лінгвістичної точки зору, чим нижче мовний рівень, на якому здійснюється гумористичний ефект, тим важче здійснити переклад. Поняття «рівня перекладу» може бути, на нашу думку, пов'язано з поширеними в теорії перекладу поняттями «еквівалентного» (або ж – «адекватного»), «буквального» і «вільного» перекладу.

Переклад, здійснюваний на рівні, необхідному і достатньому для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм оригіналу, є перекладом еквівалентним. Переклад, здійснюваний на більш низькому рівні, ніж той, який

необхідний для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм оригіналу, є перекладом буквальним. Переклад, здійснений на більш високому рівні, ніж той, який достатній для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм оригіналу, є вільним.

Згідно з багатьма дослідникам, переклад серіалів є окремим видом перекладацької діяльності, при виконанні якого необхідно дотримуватися певних правил, оскільки кінотекст – це складне повідомлення, яке містить в собі якусь інформацію і є частиною цілого кінематографічного образу.

У зв'язку з цим, на думку М.С. Снеткової можна виділити деякі особливості перекладу кінотексту:

1. Оскільки кінодіалог супроводжується відеорядом, текст оригіналу повинен відповідати по довжині тексту перекладу, що накладає певні обмеження на перекладача, а в умовах перекладу гумору, що часто також вимагає перефразування – це ще одна комплікація перекладацької роботи.

2. Кінотекст не повинен представляти складність для розуміння, оскільки швидкість його сприйняття глядачем також обмежена, саме тому й перекладати складний гумор потрібно якомога простіше, при цьому намагаючись зберегти авторський посил.

3. При перекладі кінотексту перекладач враховує відеоряд, звертаючи уваги на вербальні та невербальні засоби вираження, зв'язок між зображенням і текстом, оскільки вони також можуть бути контекстом гумору, що був озвучений або ж продемонстрований одним з персонажів аудіовізуального дискурсу, що перекладається [1, с. 11].

Проаналізуємо деякі складнощі, що виникають при перекладі культурно-специфічних комічних складових серіалів:

- у разі, коли гумор представлений на рівні фонемі або графемі, перекладач стикається з труднощами перекладу внаслідок обмеження обсягу

тексту. Такий гумор виявляється специфічним в кожній мові, тому рідко можна зустріти вдалі приклади перекладів;

- гумористичний ефект в оригіналі часто створюється на рівні слова або пари слів з використанням їх декількох значень, що представляє так звану гру слів. В такому випадку при передачі жарти перекладачеві необхідно встановити зв'язок загального або східного плану вираження між реалізованими значеннями;

- переклад-виклад. Є вільним перекладом, перекладанням, при якому перекладач передає загальний зміст оригіналу іншою мовою незалежно від форми оригіналу;

- буквальний переклад. Це дослівний переклад, при застосуванні якого перекладач слід мовної формі оригіналу, тобто семантико-структурні характеристики мови оригіналу відтворюються на мові перекладу;

- генералізація, тобто заміна приватного поняття загальним;

- конкретизація, іншими словами, заміна загального поняття приватним.

У рамках сучасного когнітивного підходу до перекладацької діяльності постулюється, що в ситуаціях міжмовної перекладу всі стратегії здійснюються в когнітивному інформаційному полі, зовнішні кордони якого визначаються контекстом ситуації, а конкретні перекладацькі рішення залежать від здатності перекладача використовувати відповідний потенціал поля.

Обставини, що перешкоджають зустрічі знака оригіналу з об'єктом іноземних мов, отримують назву «розривів» і обумовлюють когнітивний дисонанс перекладача [12, с. 193]. Когнітивний дисонанс визначається як знання перекладача про те, що між текстами оригіналу і перекладу є змістовні відмінності і реакція на це знання.

Ситуативна, або ситуативно-денотативна, модель перекладу (СМП) виходить з того, що зміст усіх мовних знаків відображає якісь предмети, явища, відносини реальної дійсності. Сукупність денотатів і відносин між ними і являє

собою ситуацію реальної дійсності, інформацію про яку містять відрізки мовлення. В основі СМП лежить об'єктивне розуміння єдності і системності матеріального світу. Система денотатів, завдяки їх спільності в незалежності від мовної приналежності тих, хто їх описує, зумовлює основну частину закономірних відповідностей в парах конкретних мов, причому опис можливо навіть в тому випадку, якщо в даній мові відсутнє відповідне найменування. Таким чином, збереження інваріантності при перекладі можливо тому, що потенційно в свідомості всіх індивідуумів можуть бути викликані в основному тотожні відображення об'єктивної реальності.

Таким чином, в СМП еквівалентність встановлюється на основі спільності описуваної ситуації, тобто у разі комічного кінодискурсу – на основі вибору і передачі на мові перекладу значущих ситуативних компонентів амбівалентні сценаріїв, які формують ідентичну реакцію у одержувача.

Безсумнівно, перекладач кіно та серіалів, працює з вихідним текстом і має справу з каламбурами, грою слів або культурними ремінісценціями відчуває труднощі, адже при аудіовізуальному перекладі (АВП) у перекладача, можна сказати, «зв'язані руки», оскільки і каламбури і гра слів можуть спиратися на деякі невербальні знаки. Комічний ефект може створюватися на основі міцного зв'язку вербальних і невербальних засобів вираження і його передача іншою мовою може виявитися непосильним завданням, незважаючи на ступінь професіоналізму перекладача.

Таким чином, передача комічного в аудіовізуальному перекладі є однією з найбільш важких завдань, з якою перекладачам часто не вдається впоратися, в силу обмежених можливостей самої перекладацької діяльності. Відмінності між текстами оригіналу і перекладу, які не вдається подолати в перекладі, обумовлюють когнітивний дисонанс перекладача.

Аналізуючи різні переклади одного й того ж твору, Д. О. Добровольський виділяє дві протиставлені одна одній перекладацькі стратегії: стратегію сенсу і стратегію форми («форенізація» і «доместикація» тексту відповідно).

Стратегія сенсу орієнтована на усунення (трансформацію) окремих фрагментів тексту, що ускладнюють його сприйняття кінцевим адресатом, в той час як стратегія форми дозволяє зберегти індивідуальний стиль автора і мовні особливості, притаманні конкретній епосі [7, с. 302].

Ці крайнощі кілька згладжені в концепції перекладу Л. К. Латишева. Згідно з Л. К. Латишевим, основною вимогою, що пред'являється до мистецтва перекладу, є комунікативно-функціональна еквівалентність (КФЕ) вихідного і переказного текстів, при цьому критерієм КФЕ Латишев вважає тотожність реакцій адресатів-одержувачів текстів, а не лише різні лінгвоетнічні передумови для таких реакцій .

Поряд з цим висувається також вимога максимально можливої семантико-структурної близькості вихідного і переказного текстів та дотримання обмежень на перекладацькі перетворення [14]. Однак в процесі перекладу вимога комунікативно-функціональної еквівалентності текстів (в нашому випадку – досягнення гумористичного ефекту) може вступити в протиріччя з вимогою їх семантико-структурної близькості і спричинити за собою перекладацькі трансформації.

Основними способами перекладу алюзій, що реалізують гумористичний ефект, є транскрипція і транслітерація при перекладі власних назв. Дослівний переклад вживається для алюзій у вигляді цитат, в разі, коли денотат алюзії добре знайомий в багатьох культурах. Міжмовну відповідність (частіше генералізацію) і функціональний аналог використовуються, коли алюзія несе в собі культурно-національну інформацію. Таким чином, відбувається заміна денотативного плану змісту тексту оригіналу. Мовні або змістовні одиниці оригіналу, що не мають відповідностей, залишаються неперекладеними. Вони компенсуються при перекладі

введенням предметів, явищ або ситуацій, вже існуючих в мові або культурі тексту перекладу. У разі, коли переклад алузії неможливий, перекладач може спробувати створити її заново в мові, що скоріше можна віднести до вже компенсаторним прийомам.

Висновки до Розділу 1

Таким чином, можна зробити висновок, що гумор є невід'ємною частиною культури й несе у собі соціокультурні особливості. Кожній нації притаманний свій специфічний гумор, який часто є перекладацькою трудністю. Відтворення гумористичних засобів стилістичного, мовного, прагматичного рівня іншою мовою часто стає викликом для перекладача.

Переклад гумористичних текстів, що відбивають специфіку певного компонента культури, вимагає ретельного аналізу, а також досвідченості й винахідливості перекладача. Опущення або заміна культурно значущих гумористичних компонентів в тексті є небажаним заходом, оскільки вихідний художній текст несе на собі відбиток певного культурного простору. Виважене поєднання перекладацьких прийомів – повного перекладу, транскрипції, додавання семантичних компонентів, перекладацького коментаря – з урахуванням комунікативної функції тексту зводить перекладацькі втрати до мінімуму.

Переклад гумористичних засобів у тексті кінофільму ще більш ускладнює процес відтворення його прагматичного змісту та стилістичного ефекту, з огляду на специфіку кінотексту як полікодового явища. Кінофільм є аудіовізуальним типом тексту, при перекладі якого необхідно дотримуватися низки правил щодо дотримання хронометражу фільму, співвідносити текст та сюжет, події, що відбуваються на екрані. Тому робота над перекладом гумористичних засобів кінофільму передбачає високий рівень компетентності та підготовки перекладача.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТАКТИК ПЕРЕКЛАДУ ГУМОРИСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НА ПРИКЛАДАХ ДЕТЕКТИВНИХ СЕРІАЛІВ

2.1. Основні прийоми перекладу гумористичних елементів на прикладі детективного серіалу «Шерлок»

У поданому розділі ми проведемо аналіз за допомогою зіставлення оригінального британського серіалу «Шерлок» та його перекладу українською мовою за допомогою студії «1+1».

Однією з найпопулярніших рис гумору в серіалі «Шерлок» є насмішка, замаскована зовнішньою благопристойною формою – іронія. Це пов'язано з тим, що головний герой серіалу, Шерлок, має дуже високу самооцінку, саме тому він свідомо жартує про недостатній інтелект усіх, хто його оточує.

При передачі іронії з англійської мови на українську в серіалі «Шерлок», перекладач найчастіше використовує прийом повного (майже дослівного) перекладу з незначними лексичними або граматичними перетвореннями, наведемо приклад:

«And I assume she scrubbed your floors, going by the state of her knees» [65].

«І судячи зі стану її колін вона драїла вам підлогу» [64].

У цьому реченні продемонстровано майже дослівний переклад, за винятком того, що словосполучення «I assume» було виключено з перекладу. Тим не менш, подібний переклад зберіг прихований контекст речення, оскільки Шерлок у цьому реченні натякав на інше проведення часу.

Крім лексико-граматичних трансформацій і розширення вихідного іронічного обороту, при перекладі іронії з англійської мови на українську використовується антонімічний переклад. Причому застосування антонімічного

перекладу нерідко поєднується з використанням інших трансформацій. Розглянемо приклад використання даного перекладацького прийому:

«– *Why did I not think about it.*

– *Because you're an idiot. No, no, no, don't look like that, practically everyone is*» [65].

«– *І чому я про це не подумав.*

– *Бо ви ідіот. Ні, ні, не дивіться на мене так. Ви не вийняток*» [64].

У поданому прикладі переклад діалогу є майже дослівним, окрім останнього речення, де була проведена граматична трансформація. Для того, аби скоротити текст і вкластися у хронометраж кадру стверджувальне речення «*practically everyone is*» було замінено на заперечувальну конструкцію – «ви не вийняток».

«*Anderson, don't talk out loud. You lower the IQ of the whole street*» [65].

«*Андерсоне, тільки не вголос, ти знижуєш IQ усієї Бейкер-стріт*» [64].

У цьому реченні також був застосований дослівний переклад, лише словосполучення «*whole street*» було перекладено за допомогою конкретизації, назва вулиці була зазначена – Бейкер-стріт.

Ще один приклад конкретизації знаходимо у наступній фразі:

«*And since yesterday you've moved in with him and now you're solving crimes together. Might we expect a happy announcement be the end of the week?*» [65].

«*І за один день ви переїхали до нього і уже разом розкриваєте злочин. Наприкінці тижня чекати оголошення про заручини?*» [64].

Переклад цієї фрази є дослівним, за виключенням перекладу словосполучення «*happy announcement*», що буквально можна перекласти як «щаслива звістка». Позаяк, україномовний глядач міг би не зрозуміти, про що саме говорить персонаж, оскільки в британській культурі «*happy announcement*» найчастіше означає заручини, а в українській мові «щаслива звістка» може означати

все, від лотерейного квитка до народження дитини. Саме тому тут перекладач вживає прийом конкретизації і уточнює, що мова йде саме про заручини.

Стиль сценарію даного серіалу в багатьох випадках не ускладнює завдання перекладача, тому часто ми спостерігаємо вдалий адекватний переклад. Хоча іноді доводиться стикатися з важкими для перекладача випадками культурно-ситуативної заміни. Відтак, не усі випадки іронії у серіалі перекладені дослівно, коли в оригіналі з'являються більш складні синтаксичні конструкції, перекладачу треба використовувати інші перекладацькі трансформації, наведемо приклади:

«Anderson, face the other way, you're putting me off

What? My face is?» [65].

«Андерсоне, відвернися, ти мене збиваєш

Що? Відвернутися?» [64].

У поданому реченні перша репліка, що належить Шерлоку, була перекладена дослівно, а друга була логічно перефразована задля того, аби зберегти сенс сказаного, але й зробити її більш зрозумілою для україномовного реципієнта. У розмовній англійській мові дуже часто використовуються скорочення, задля того, аби уникнути перевантаження, від так, слова «do» та «am, is, are» часто містять у собі додатковий контекст, який можна визначити за допомогою попередньої репліки. Відтак, Андерсон запитує, «My face is?» що є скороченою формою для запитання «My face is putting you off?», що дослівно можна було перекласти як «Моє лице тебе збиває?», але такий переклад був би набагато довшим за фразу героя, і візуально недоречно було б використовувати таку довгу фразу, саме тому, перекладач замінив її на «відвернутися?», що теж є питанням і уточненням ситуації з вуст Андерсона.

При перекладі гумористичного ефекту іронії дуже важливо передати сенс, що був закладений у фразі, інакше у перекладі вона втратить своє оригінальне значення, як це відбулося у наступному випадку:

«—*So I'm basically filling in for your skull*

—*Relax, you're doing fine.*» [65].

«—*То я заміняю череп?*

—*У вас чудово виходить*» [64].

У поданому випадку перекладачу потрібно було прийняти в увагу ситуативний фактор, а також особливості характеру героїв. Відтак, цей діалог виник у персонажів, коли Шерлок запросив Доктора Ватсона приєднатися до розслідування, і Ватсон запитує, чому Шерлок вирішив звернутися саме до нього за допомогою, бо зазвичай він не потребує нікого для того, аби провести розслідування, коли Шерлок відповідає, що йому просто подобається говорити вголос, а люди звертають увагу, коли він говорить до черепа, тим самим показуючи, що Ватсон буде присутній у розслідуванні лише предметно, і його інтелектуальна участь взагалі не треба. Це саме й уточнює Ватсон, сподіваючись на те, що Шерлок скаже йому, що він таки справді потребує його допомоги.

Гумористичний ефект сцени досягається за допомогою того, що Шерлок не лише не каже, що йому треба справжня допомога Ватсона, але ще й каже, що він «*doing fine*» під час завдання заміни черепа. При цьому гумор криється у контексті, оскільки справитись з завданням заміни черепа може справитись кожен, і навіть з цим Ватсон не гарно справляється, а просто «*doing fine*». Саме з цього ми робимо висновок, що переклад його фрази як «у вас чудово виходить» не є доречним, оскільки це у деякій мірі руйнує гумористичний ефект. На наш погляд, його фразу треба було перекласти як «ви справляєтесь».

Дуже часто гумористичний ефект у серіалі «Шерлок» досягається за допомогою гри слів, яку важко передати засобами іншої мови, оскільки дуже часто мова перекладу не має тих самих граматичних та лексичних засобів, за допомогою яких було створено комічний ефект. Розглянемо декілька прикладів цього:

«You know, I've got a phone. I mean very clever and all that, but you could just phone me. On my phone» [65].

«А в мене є мобільний. Усе це дуже ефектно, але можна було подзвонити. На мобільний» [64].

Відтак, комічний ефект у цій репліці досягається за допомогою повторення слова *phone* у кожній фразі. Це стає можливим у англійській мові тому що *phone* може бути як іменником, що позначає собою телефон, а також може бути дієсловом, що означає зателефонувати. Останнє уточнення не є обов'язковим, адже і так зрозуміло, що зателефонувати можна на телефон, проте це додано для того, аби показати роздратування персонажу через те, що йому не зателефонували на особистий телефон. У перекладі подібний комічний ефект не передано, хоча можна було б його досягти, якщо перекласти *phone*, як «телефон», тоді б дієслово «*phone*» можна було б перекласти як «зателефонувати», що є схожим на іменник, який ми запропонували. Тому фраза звучала б більш комічніше у такому випадку:

«А в мене є телефон. Усе це дуже ефектно, але можна було зателефонувати. На телефон».

При цьому, мобільний – не прямий переклад слова *phone*, оскільки мобільний перекладається англійською як *cellphone*. Можливо, перекладачі хотіли уточнити для реципієнта, що мався на увазі саме мобільний телефон, позаяк, у оригіналі цього теж не уточнили, це було і так зрозуміло з контексту.

Важчий випадок гри слів спостерігаємо у наступному випадку:

«– So what's this about, the case?»

– Her case...

– Her case?

– Her suitcase, yes, obviously» [65].

«– Це якось пов'язано з розслідуванням?»

– Валіза...

– Валіза?

– Її валіза, це ж очевидно» [64].

У поданому прикладі гра слів була створена за допомогою того, що case – це іменник, що у залежності від контексту може означати або ж поліцейське розслідування, або ж валізу, і саме тому, коли Шерлок каже «her case», він має на увазі «її валіза», а Ватсон це розуміє як «її розслідування», і саме тому перепитує, викликаючи тим самим невелике роздратування Шерлока. В українській мові немає лексичної одиниці, яка могла б повноцінно замінити слово «case» у обох його значеннях, саме тому комічний ефект не є перекладеним, і діалог стає звичайним обговоренням розслідування.

Прикладом вдалого перекладу комічного ефекту за допомогою лексичних засобів є подібний діалог:

«–*Impossible to sustain a smoking habit in London these days. Bad news for brainwork*

–*Good news for breathing*

–*Breathing! Breathing is boring*» [65].

«–*У нас час у Лондоні бути курцем важкувато. А без цього не думається*

–*Зате легше дихається*

–*Ох, дихати нудно*» [64].

У поданому реченні гумористичний ефект був досягнений знову ж таки на лексичному рівні, оскільки була обіграна фраза, пов'язана з «news», українською ж мовою подібний ефект вирішили відтворювати не дослівно, оскільки б це збільшило кількість часу, що потрібно задля того, аби вимовити цю репліку. Саме тому перекладач досяг того ж гумористичного ефекту, проте за допомогою вже засобів української мови – зворотнього дієслова «дихається» та «думається», що є найкращим варіантом перекладу.

Позаяк, є ще важчі діалоги, які перекласти, зберігши сенс сказаного персонажами не вдається, і доводиться трохи змінювати текст. Це, безумовно, втрата під час перекладу і її варто уникати, проте, за оскільки граматики української та англійської мови дуже різняться, є безеквівалентні варіанти сказаного, які треба замінити. Як-от, наприклад, у наступному прикладі:

«–I went to see the job at that surgery

–How was it?

–Great, she's great

–Who?

–Job

–She?

It» [65].

«–Я ходив влаштуватися в лікарню

–І як?

–Супер. Така мила.

–Хто?

–Робота.

–Мила?

–Так» [64].

У цьому діалозі, як в оригіналі, так і в перекладі, гумористичний ефект створюється через те, що Шерлок запитує у Ватсона, як пройшла його співбесіда, на що він відповідає так, наче говорить не про роботу, а про дівчину. Відтак, в оригіналі подібний каламбур досягається тим, що у описі роботи Ватсон вживає займенник «she», хоча в англійській мові ним можна позначити лише дівчину або ж жінку. Саме тому Шерлок перепитує, що він має на увазі. В українській мові природньо вказувати на роботу за допомогою «вона», саме тому, якщо перекласти дослівно, каламбуру не вийде, і реципієнт не зрозуміє, про що взагалі спілкуються

персонажі. Саме тому перекладачем було вирішено передати сенс фрази за допомогою інших лексичних засобів – відтак, Ватсон охарактеризував роботу як «мила», хоча, зазвичай, так описують дівчину, а не роботу. Таким чином, у перекладі було проведено логічну заміну зі збереженням змісту.

Подібний випадок, коли через розбіжності у граматиці української та англійської мови, не вдається передати гру слів, спостерігаємо і тут:

«– *How quaint!*

– *What is?*

– *You are*» [65].

«– *Смішно.*

– *Що?*

– *Ти смішний*» [64].

Відтак, у поданому реченні, в оригіналі, слово *quaint* може стати як прислівником, що описує ситуацію, так і прикметником, що описує людей або ж об'єкти, саме тому, коли Шерлок каже «*quaint*» Ватсон перепитує, що саме він має на увазі. У перекладі ж Шерлоку довелось змінити своє початкове «смішно» на «смішний».

Варто відмітити, що не завжди у перекладача виходить відтворити жарт там, де він був у оригіналі, наприклад:

«– *How would you describe me, John? Resourceful? Dynamic? Enigmatic?*

– *Late*» [65].

«– *Джон, як би ти мене описав? Винахідливий? Енергійний? Загадковий?*

– *Якось так*» [64].

У поданому діалозі є ситуативний фактор гумористичного ефекту, оскільки Ватсону загрожує небезпека і Шерлок приходить на допомогу, але доволі пізно. Саме тому, коли Шерлок запитує, яким його бачить Ватсон, той відповідає «*late*», що є прикметником і означає «пізній» або ж «такий, що запізнився». Ватсон має на

увазі другий варіант перекладу, але в українській мові його репліка не буде мати сенсу. Тому перекладач вирішує пропустити її і дати Ватсону репліку, де він погоджується з Шерлоком.

У серіалі також є багато діалогів з гумором, зазвичай між Ватсоном і Шерлоком, які потребують від перекладача якісної заміни їх засобами української мови, наприклад, тут:

«– *Is it three patches?*

– *It is a three-patch problem* [65].

– *Їх що, аж три?*

– *На кожен по задачі»* [64].

У цьому реченні мова йде про нікотинові пластирі, які Шерлок наліпив собі на руку. І коли Ватсон запитує, чи їх три, Шерлок відповідає, що йому треба три для цієї проблеми, використовуючи словосполучення «three-patch problem», оскільки в саме поняття «patch» не можна перекласти одним словом, і тим паче неможливо утворити з нього нормальний прикметник, перед перекладачем стоїть задача логічної заміни. Саме тому у перекладі маємо – «на кожен по задачі», де зберігається сенс сказаного, а «problem» замінюється на іменник «задача».

Подібний випадок лексичної заміни маємо наступному прикладі:

«– *Don't stare*

– *You're staring*

– *We can't both be staring»* [65].

«– *Не витріщайтесь*

– *А вам можна?*

– *Удвох не можна»* [64].

У поданому діалозі комічний ефект був досягнений за допомогою повторення слова «stare». Оскільки в українській мові воно доволі важке для вимови і сприйняття (витріщатися), то повторювати його було б недоречно, саме тому

перекладач вирішує повторювати слово «можна» у двох останніх репліках, що також досягає створення ефекту.

Також відмітимо, що часом, як би перекладач не намагався досягнути скорочення репліки та уникав описового методу трансформації, часом у деяких репліках цього неможливо уникнути. Відтак, розглянемо наступний приклад з серіалу:

He's investigating now... Investigating away [65].

Він веде розслідування. Він... веде його на відстані [64].

Відтак, в оригіналі до дієслова «investigating» була додана частинка «away», що створило вже іншу конструкцію та інший контекст слова. В українській мові так не вийде, саме тому перекладачу треба було застосовувати описовий метод та використати додаток «на відстані».

Варто відмітити, що комічний ефект у серіалі досягається також за допомогою неочікуваного повороту у діалозі, коли персонажі якось несподівано або ж навіть нелогічно закінчують свою думку. Найчастіше подібні гумористичні вставки перекладені дослівно з мінімальними лексичними та граматичними змінами, що обумовлені лише різницею в структурі української та англійської граматики. Наведемо приклади:

«– Did you call the police?

– Four people are dead, there's no time to talk to the police

– So why are you talking to me?

– Mrs Hudson took my skull» [65].

«– Ви повідомили поліцію?

– Померло четверо людей, на це немає часу.

– Чому ж ви тоді розмовляєте зі мною?

– Місіс Хадсон забрала череп» [64].

У цьому діалозі переклад максимально відповідає оригіналу. Те ж саме можна сказати і про наступний дослівний переклад:

«– *Actually, I've got a date.*

– *What?*

– *Where two people who like each other go out and have fun?*

– *That's what I was suggesting*

– *No, it wasn't*» [65].

«– *Взагалі, у мене побачення*

– *Що?*

– *Це коли двоє захоплені і йдуть розважатись*

– *Я це й пропонував*

– *Ні, не це*» [64].

Позаяк, ми не згодні з перекладом у наступному реченні:

«*I don't eat when I'm working, digesting slows me down*» [65].

«*Я не їм, коли працюю, краще думається*» [64].

У цьому випадку комічний ефект був досягнутий саме за допомогою фрази головного героя, і якби її переклали дослівно, було б очевидно, що має на увазі персонаж, саме тому, пропонуємо варіант дослівного перекладу «Я не їм, коли працюю, травлення мене сповільнює».

Також часом переклад є надто вільним, через що може й зберігатись сенс сказаного, але кардинально змінюється тональність та емоційний посил, що змінює сприйняття персонажу від того, який він є у оригіналі. Наведемо приклади:

«– *Item not scanned, please try again*

– *Can you maybe keep your voice down?*» [65].

«– *Товар не визначено, спробуйте ще*

– *Та тихо ти, чого розкричалась?*» [64].

У поданому відрізку, у оригіналі, Ватсон ввічливо просить касовий апарат бути тихіше, хоча він і роздратований. У перекладі ж він наказує їй бути тихою і грубо запитує, чому вона розкричалась. Незважаючи на те, що переклад і є смішнішим за оригінал, це певною мірою руйнує образ Ватсона як ввічливого чоловіка. Пропонуємо переклад – «можна тихіше, будь ласка?»

«Any time you feel like letting me in» [65].

«Я чекаю, коли ти мене вступиш» [64].

Що ж стосується цього прикладу, то тут навпаки у оригіналі Ватсон був роздратований, тому звернувся до Холмса з сарказмом, у той час як в оригіналі він є надто ввічливим. Тому ми пропонуємо переклад – «Я тут чекаю, між іншим».

«I am teaching now. Yeah, bright young things like we used to be. God, I hate them» [65].

«Тепер вчу. Таких же, як і були ми колись. Кара небесна» [64].

У поданому ж уривку також був помічений вільний переклад, оскільки у оригіналі персонаж каже, що він їх ненавидить (якщо перекладати буквально), у перекладі ж застосоване словосполучення «кара небесна», що є менш персоналізованим і може навіть особисто не відноситись до мовця. Відтак, ми вважаємо, що більш доречним перекладом у цій ситуації було б «Тепер вчу. Таких же, як і були ми колись. Бісять мене», оскільки у такому перекладі зберігається більш особисте забарвлення висловлювання.

Також у гуморі персонажі часто використовують реалії, а також власні назви, що можуть бути незнайомі для україномовного глядача, хоча для американського глядача вони є очевидними. Саме тому перекладач повинен звертати на це увагу, наведемо приклади:

«–It's password protected!

–In manner of speaking. Took me less than a minute to guess yours, not exactly Fort Knox» [65].

«–I в мене стояв пароль!

–Можна і так сказати, я його зламав за кілька секунд. Теж мені, Пентагон» [64].

Форт-Нокс, який у оригіналі згадує Шерлок, – військова база США, що знаходиться майже в центрі військового містечка Форт. Оскільки україномовний глядач може не знати про таке місце, перекладач вирішує використати більш популярну аналогію місця з гарним захистом – Пентагон.

Ще одна реалія була описана у такому діалозі:

«I suppose it's never going to trouble Egon Ronay, is it?» [65].

«Ресторанний критик довго б не вагався» [64].

Відтак, у поданому відрізку в оригіналі було використано ім'я відомого в США ресторанного критика. Зважаючи на те, що для українського реципієнта його ім'я скоріш за все нічого б не сказало, перекладач застосував генералізацію, і перетворив його ім'я на загальну назву – ресторанний критик.

2.2. Труднощі перекладу гумористичних засобів детективних серіалів з англійської мови на українську

Переклад гумористичних мовних та стилістичних засобів включає у себе низку труднощів, з якими стикається перекладач. Зокрема, часто для створення гумористичного ефекту в досліджуваному серіалі «Шерлок» використовуються стилістичні засоби. Іронічний підтекст висловлювань персонажів можна зберегти при перекладі лише за умови якісного перекладу цих засобів.

Наприклад, у наступному зразку перекладу стилістичних засобів творення іронічного контексту розмови головних героїв серіалу використаний прийом дослівного перекладу або калькування:

«I'm going to into battle, John. I need the right armour» [65].

«Готуюся до битви, Джон. Мені потрібні правильні обладунки» [64].

У цьому випадку для створення гумористичного ефекту використовується метафора, яка будується на прийомі порівняння (*battle* у значенні нової детективної справи, *armour* у якості підготовки до роботи). Значення вихідного тексту передається при перекладі за допомогою кальки, однак зміст тексту-оригіналу при цьому не зазнає семантичних чи стилістичних втрат.

Використовується при перекладі гумористичних засобів також перекладацька трансформація додавання, яка дозволяє більш точно відтворити контекст жарту:

«Penny for the guy? Penny for the guy?» [65].

«Пенні для Гая! Завтра спалюємо опудало Гая Фокса» [64].

Таке висловлювання містить гру слів, яку складно передати засобами української мови. Значення висловлювання значною мірою від контексту. У цьому прикладі спочатку використовується дослівний переклад, потім трансформація додавання, щоб пояснити, хто такий «Гай» і нагадати про свято 5 листопада – ніч Гая Фокса – традиційне для Великобританії свято. Якщо англomовний британський глядач з легкістю зрозуміє мовну гру, то український глядач має отримати більше інформації, яка дозволить йому розшифрувати закодовану лінгвокультурну інформацію. Саме з цією метою при перекладі використовується прийом додавання.

Мовлення персонажів серіалу «Шерлок» також містить безліч стилістичних особливостей, які підкреслюють розмовність, наближеність кінодіалогів до реального мовлення носіїв мови. У тому числі, на основі розмовної лексики часто створюються жарти, гумористичні ефекти у мовленні героїв. При відтворенні таких стилістичних засобів перекладач має залучати безліч перекладацьких прийомів та стратегій, щоб відтворити експресію, стилістику та функціональні особливості таких мовних засобів.

Наприклад, у наступному прикладі висловлювання одного з другорядних персонажів серіалу містить у собі еративи – навмисні помилки, які покликані

підкреслити низький рівень освіченості, приналежність героя до кримінальних кіл суспільства:

«*She's always getting at me, saying I weren't a real man*» [65].

«*Вона весь час до мене чіпляється, каже, що я тину не мужик*» [64].

Якщо у вихідному тексті жаргонне мовлення розкрито переважно через скорочення слів (*she's, weren't*) та сленгове *real man*, то в українському перекладі використовується більш стилістично насичені мовні засоби (що компенсує відсутність в українській мові еквівалентних розмовних скорочень граматичних категорій). Зокрема, перекладач використовує слово-паразит *тину*, жаргонізми *мужик, чіплятися*.

Відтак, компенсаційні засоби перекладу дозволяють перекладачеві зберігати близький до оригіналу стиль мовлення персонажа, відтворюючи й гумористичний ефект, який створюється за рахунок використання героями тих чи інших лінгвостилістичних засобів.

Для серіалу «Шерлок» притаманне використання інтелектуального гумору, що обумовлено самим сюжетом цього кінотексту та характеристикою головних героїв. Відтак, часто гумористичний ефект у цьому серіалі будується на використанні термінів, наприклад:

– «*They're right about you. You're a bloody psychopath*» [65].

– «*High-functioning sociopath, with your number*».

– «*Вони мали рацію щодо тебе. Ти клятий психопат*».

– «*Високофункціональний соціопат, у якого є ваш номер*» [64].

У цьому діалозі вживається вираз *a bloody psychopath*, де до інвективного емотивного слова *bloody* додається лексема *psychopath*, вжита у якості образливого слова, яке негативно характеризує людину, зображує її як неадекватну та небезпечну. При перекладі цей вираз відтворюється як «клятий психопат», тобто за допомогою еквівалентного перекладу. Стилістичний ефект в цілому збережений.

На цю образу зі сторони співрозмовника Шерлок відповідає, що він «високофункціональний соціопат» (*high-functioning sociopath*), вживаючи медичний термін, назву діагнозу. Гумористичний ефект тут будується на невідповідності образу, емоційного випадку співрозмовника, який не задумуючись називає героя психопатом і справжнім діагнозом, який має Шерлок і який не надто далекий від даної йому негативної характеристики.

Окрім того, гумористичний ефект тут підсилений ситуативною іронією (*with your number*). Шерлок підкреслює, що він соціопат, у якого є номер телефону співрозмовника, що фактично є завуальованою іронічною погрозою. З точки зору синтаксису та граматики, цей вираз перекладений українською мовою з використанням прийому граматичної заміни – додаток *with your number* перекладений в українському реченні за допомогою означення *у якого є ваш номер*.

Іронія використана і в наступному уривку з мовлення персонажів серіалу «Шерлок»:

– «*I'm definitely gonna kill you*».

– «*Oh please... Killing me. That's so two years ago*» [65].

– «*Я точно тебе вб'ю*».

– «*Та невже?.. Вже два роки як ти обіцяєш мене вбити*» [64].

Тут Шерлок іронізує щодо погрози вбити його, говорячи, що ці погрози звучать уже 2 роки і все ніяк не здійсняться. Для відтворення іронії використаний трансформаційний переклад. Вислів *Oh please...* переданий при перекладі за допомогою питального речення *Та невже?..*, яке виражає сумнів та іронію. Також при перекладі два речення з вихідного тексту були об'єднані в одне речення (*Та невже?.. – Вже два роки як ти обіцяєш мене вбити*), однак втрати сенсу висловлювання при цьому не відбулося.

Приклад ситуативної іронії використаний у наступному діалозі персонажів серіалу:

– «*Why would I bring my gun to your parents' house for Christmas dinner?*».

– «*Is it in your coat?*» [65].

– «*Yes*».

– «*Навіщо мені брати свій пістолет до будинку твоїх батьків на різдвяну вечерю?*».

– «*Він у кармані твого пальто?*».

– «*Так*» [64].

Тут гумористичний ефект побудований на невідповідності слів героя його діям – Уотсон сам говорить про те, що немає сенсу брати зброю на сімейну різдвяну вечерю, але у наступній же репліці підтверджує, що він таки взяв свого пістолета. Діалог відтворюється майже дослівно за виключенням деяких перекладацьких трансформацій, як от розширення (*Is it in your coat? – Він у кармані твого пальто?*).

Ситуативна іронія будується на якихось зовнішніх факторах, на подіях сюжету кінофільму, тому часто її переклад не вимагає вагомих зусиль зі сторони перекладача. На відміну від цього, переклад жартів та гумористичних елементів кінотексту, побудованих на мовній грі, використанні специфічних мовних засобів є складнішим завданням.

Слід зауважити, що образ Шерлока у серіалі досить брутальний, грубий, саркастичний, а тому для його мовленнєвого портрету не притаманне використання емотивів чи епітетів, які передавали б позитивне значення. Рідко цей герой вживає у своєму мовленні образні засоби, направлені на створення художньої стилістики тексту, однак все ж його мовлення достатньо насичене стилістичними засобами.

Відтак, говорячи про деталі, які підмічає Шерлок у поведінці, одязі та аксесуарах доктора Уотсона, він використовує персоніфікацію, наприклад: «*...three kisses says...*», «*...the expense of the phone says...*». Втім, такий прийом досить поширений у повсякденному мовленні, а тому не володіє потужним стилістичним чи експресивним потенціалом.

Одним із головних стилістичних засобів створення мовленнєвого портрету Шерлока Холмса у серіалі є іронія, яка являє собою спосіб передачі інформації чи роздумів у такий спосіб, що слово чи вираз набуває протилежного змісту від озвученого буквально. Тобто за допомогою іронії об'єкту приписують ті характеристики та властивості, яких він у нього немає, але мали б бути. Зазвичай зміст іронії висловлюється не так словами, як інтонацією, стилем, контекстом [44].

Яскравим прикладом іронії, утвореної логіко-семантичним способом є наступний вислів Шерлока Холмса:

«And I thought it was going to be a boring evening. Serial suicides, and now a note – oh, it's Christmas!» [65].

«А я думав, що це буде нудний вечір. Серійні самогубства, а тепер ще й ця записка – о, та це ж як Різдво!» [64].

У цьому вислові Холмса прослідковується іронія, оскільки він думав, що це буде нудний вечір, а насправді відбуваються серійні вбивства і записка з погрозою. Хоча ці події є небезпечними та трагічними, сам герой порівнює їх з Різдвом – святом, яке асоціюється із подарунками, радістю, затишком. Він не має на увазі, що це велика радість для нього, бо хотів відпочити, саме тому вбачаємо у цьому вислові іронію.

Крім цього, у мовленні детектива присутня іронія, утворена лексико-семантичним способом, наприклад:

«I'm not implying anything – I'm sure Sally just came round for a lovely little chat, and happened to stay over» [65].

«Я ні на що не натякаю – я впевнений, що Саллі просто прийшла, щоб мило побалакати, і випадково залишилася» [64].

Прибувши на місце злочину, Шерлок хоче зайти всередину будівлі, проте інспектор Андерсон не впускає його. Саме тому детектив починає розкривати карти, бо йому було неважко встановити, що між Саллі та інспектором зав'язався

службовий роман. Він говорить, що вона зайшла до інспектора додому і випадково залишилася на ніч. Однак зі слів та інтонації Холмса зрозуміло, що він говорить це з іронією і насправді має на увазі протилежне. Адже йому відомо про їхній службовий роман, який вони обоє стараються приховати.

Вираз *a lovely little chat* тут перекладено за допомогою трансформаційного перекладу (застосовано граматичну заміну та редукцію вихідної форми висловлювання) як *мило побалакати*.

Отже, іронія може бути утворена двома способами: логіко-семантичним і лексико-семантичним. Обидва види використовуються у мовленні головного персонажа. Іронія робить мовлення персонажа більш живим, емоційно-експресивним, таким, що запам'ятовується глядачу. У більшості випадків іронія має на меті показати комічність ситуації, невідповідність слів діям.

Переклад мовлення героїв серіалу може становити труднощі також у випадку використання ними сталих висловів британської англійської мови, фразеологічних зворотів. Часто такі засоби створюють гумористичний ефект у кінотексті, однак при цьому вони становлять одну з перекладацьких труднощів та їхнє відтворення засобами української мови передбачає залучення додаткових прийомів і стратегій перекладу, наприклад:

«I can't just turn it on and off like a tap» [65].

«Я не міняю особистості, як сорочки» [64].

У вихідному тексті використаний фразеологізм *«turn it on and off like a tap»*, який означає «вмикатися і вимикатися, як кран». У тексті перекладу зміст цього саркастичного зауваження передається за допомогою описового висловлювання «міняти особистість, як сорочку».

У наступному випадку Шерлок також іронізує щодо своєї риси одночасно займатися кількома справами, розслідувати кілька злочинів одночасно:

«I have a lot of fingers in a lot of pies» [65].

«Я часто пхаю свого носа у кілька справ одночасно» [64].

У цьому випадку перекладач стикнувся з проблемою неможливості підбору еквівалентного варіанту перекладу. В українській мові побутує частковий еквівалент англійського виразу *have a lot of fingers in a lot of pies* – «погнатися за двома зайцями», однак він має підтекст, який означає, що людина не має успіху в жодній зі справ, за які береться одночасно. Однак за змістом цей еквівалент не підходить до описаної в серіалі ситуації, адже Шерлок, навпаки, має успіх у більшості справ, за які береться.

Саме тому для відтворення змісту висловлювання використовується описовий переклад *«Я часто пхаю свого носа у кілька справ одночасно»*. Хоча яскравий та іронічний англійський фразеологізм й не відтворений, однак сенс іронічного зауваження Шерлока як частини його самокритики збережений.

Завдяки іронії Шерлок підкреслює свої виняткові інтелектуальні здібності й протиставляє себе оточуючим, наприклад:

«Yes, thank you for your input» [65].

«Так, дякую за ваш внесок» [64].

«Perfectly sound analysis, but I was hoping you'd go deeper» [65].

«Цілком правильний аналіз, але я сподівався, що ви будете мислити глибше» [64].

Метафора використовується в мовленні розглянутого персонажа, коли йдеться про його професійну діяльність, зокрема про злочинців та злочини. Метафоричний образ, що будується на основі лексичних одиниць семантичного поля «полювання», демонструє особливе ставлення персонажа до кримінального світу як до простору для гри та полювання, наприклад:

«Who hunts in the middle of a crowd?» [65].

«Хто полює серед натовпу?» [64].

«This is his hunting ground. Right here in the heart of the city» [65].

«Це його місце полювання. Прямо тут, у самому центрі міста» [64].

У категорії синтаксичних прийомів найбільш частотними постають паралелізм та антитеза. Паралельні конструкції зустрічаються у мовленні Шерлока, коли він міркує вголос, використовуючи свій унікальний дедуктивний метод; вони служать передачі швидкості руху думки, наприклад:

«Now Clara, who's Clara – three kisses says it's a romantic attachment, the expense of the phone says wife not girlfriend» [65].

«Тепер Клара, хто така Клара – три поцілунки говорять про романтичну прихильність, вартість телефону говорить про дружину, а не про дівчину» [64].

У цьому випадку перекладач має звертати увагу на правильне відтворення засобів мовлення персонажа з метою передачі іронічного відтінку його висловлювань.

На рівні фонетичного оформлення подібні міркування супроводжуються прискореним темпом мовлення, що створює враження інтенсивної мозкової діяльності. У ряді випадків синтаксичний паралелізм посилюється за рахунок введення контекстуальних антонімів, що призводить до виникнення прийому антитези, наприклад:

«Never see those marks on a sober man's phone, never see a drunk's without them» [65].

«Ніколи не побачиш цих слідів на телефоні тверезої людини, ніколи не побачиш телефон п'яного без цих слідів» [64].

У цьому випадку використовується прийом перестановки для відтворення антитези у наведеному уривку. При цьому антитеза тут виконує роль стилістичного маркера іронії у мовлення головного героя серіалу.

«Bitterness is a paralytic – love is a much more vicious motivator» [65].

«Гіркота є паралітиком – любов є набагато більш вишуканим мотиватором» [64].

Використання цього прийому надає мовленню Шерлока особливого ритму і дозволяє персонажу лаконічно і при цьому досить витончено передати свою думку. Переклад при цьому покликаний якомога більш точно відтворити стилістичні засоби мовлення головного персонажа серіалу.

Гумористичний ефект має також наступний вислів:

«Look, this is a six. There's no point in my leaving the flat for anything less than a seven, we agreed» [65].

«Слухай, зараз шість. Від мене мало користі, якщо я виходжу раніше за сім. Ми ж домовились» [64].

У серіалі Шерлок створив для себе шкалу «цікавості справ» від 1 до 10, де 1 – найнецікавіше розслідування, 10 – найцікавіша справа. Ця система допомагає йому в розстановці пріоритетів та завдань. Тобто, повністю фраза звучатиме приблизно як «a seven-points case». При перекладі необхідно зберегти сенс використання числівників, однак тут багато що залежить від контексту – якщо герой уже згадував про свою шкалу раніше й пояснював її сенс, то подальші її згадки не становитимуть труднощів для перекладача та для глядача серіалу й будуть цілком зрозумілими навіть за умови дослівного перекладу.

У наведеному варіанті перекладу фраза відтворена за допомогою дослівного перекладу, опущення та членування речення. При цьому відразу не зрозуміло, що йдеться про шкалу, тож, можливо, до наведеного перекладу варто додати фразу «справа на шість балів».

У наступному прикладі використовується генералізація і адаптація як способи перекладу, оскільки українському глядачеві відомі лише кілька найпрестижніших навчальних закладів Великобританії:

«Narrow, Oxford... very bright guy» [65].

«Приватна школа, Оксфорд... здібний хлопець» [64].

Тут опущено власну назву *Harrow*, замінено її на генералізоване позначення «приватна школа». Це дозволяє розкрити семантику вжитої власної назви, відтворити прагматичний ефект її використання у мовленні героя.

У перекладі наступного висловлювання використана модуляція, опущення та дослівний переклад, що забезпечує природне звучання мовлення героя у кадрі, надає йому розмовного відтінку:

«I heard you were abroad somewhere getting shot at. What happened?» [65].

«А ти, за чутками, був поранений. Що трапилося?» [64].

У деяких випадках перекладачам все ж не вдається відтворити жарт, гумористичні засоби при перекладі. Так, у наступному прикладі використане цілісне перетворення, застосований дослівний переклад:

«– Yes, I think so, my thoughts precisely. So I went straight ahead and moved in.

– Soon as we get this rubbish cleaned up» [65].

«– Згоден, думаю, цілком підійде. Відразу можна заселятися.

– Як тільки приберемо все це сміття» [64].

У цьому прикладі при перекладі втрачено жарт про те, що мова йде про особисті речі Шерлока, які він уже привіз до квартири.

У наступному варіанті перекладу збережено гру слів, при цьому переклад ґрунтується на цілісному перетворенні:

«– So you take it out on the wall?

– The wall had it coming» [65].

«– I ти зводитьь рахунки зі стіною?

– Зі стіною я тільки розминаюсь» [64].

Наступний зразок перекладу гумористичних засобів у кінотексті демонструє дослівний переклад, компенсацію, цілісне перетворення. При цьому, збережено напруженість ситуації завдяки як завуальованій, так і звичайній ненормативній лексиці:

«– Oh, f... There's a head. A severed head!

– Just tea for me, thanks.

– No, there's a head in the fridge.

– Yes?

– A bloody head!» [65].

«– Ох, ти ж... Там голова. Відрубана голова!»

– Мені просто чаю, дякую.

– Ти не почув? У холодильнику голова.

– І?

– Там бісова голова!» [64].

Також можна спостерігати приклад заміни реалії за допомогою цілісного перетворення та компенсації. В українській мові не відомий вірш про ведмежатко «Round and round the garden», тому у перекладі використана аналогія з каруселлю, яка вписується в ситуацію:

«– Oh, hell! What does that matter?! So we go round the sun. If we went round the moon, or round and round the garden like a teddy bear, it wouldn't make any difference!» [65].

«– Чорт! Яке має значення, чи крутимосся ми навколо Сонця, навколо Місяця або навколо каруселі як дитяча машинка. Що від цього зміниться?» [64].

Розглянемо також наступну спробу відтворити використання реалії для створення гумористичного ефекту:

«– I've seen her take girls who looked like the back end of Routemasters and turn them into princesses» [65].

«– Я бачив, як дівчата з кармою точно у броненосця ставали принцесами» [64].

«Routemasters» – двоповерхові червоні автобуси, символ Лондона. Зміна образу пов'язана з парадигматикою перекладу, саме тому в цьому перекладі вийшло

передати порівняння у розмірі за допомогою перекладацького прийому компенсації.

У наступному випадку артикль «the» передає не тільки вказівку на конкретну особу, але і його унікальність і надає емоційного забарвлення. Вказівний займенник «ця» використаний для відтворення цього значення. Для перекладу використаний прийом дослівного перекладу, компенсація, граматичні заміни:

«Professionally known as «The Woman». There are many names for what she does. She prefers «dominatrix» [65].

«В своїй професії відома як «ця жінка». У її заняття є багато назв. Вона воліє називати себе «домінантка» [64].

У наступному прикладі здійснена повна переробка діалогу, яка була можлива за рахунок того, що видно лише обличчя одного зі співрозмовників. При цьому були використані цілісне перетворення, дослівний переклад, додавання, перекладацьке транскрибування:

«– Derren Brown?!

– Let it go, Sherlock's dead.

– But is he?

– There was a body, it was him» [65].

«– Деррен Браун?

– Так, гіпнотизер.

– І що ще ти придумаєш?

– Шерлок живий, я певен» [64].

У перекладі наступного уривку з мовлення Шерлока витриманий його стиль, який вважає Лондон величезною живою істотою. Використані граматичні заміни, опущення, додавання, об'єднання речень, дослівний переклад:

«Just put me back in London. I need to get to know the place again, breathe it in. Feel every quiver of its beating heart» [65].

«Головне повернутися до Лондону. Поринути в його життя, надихатися ним, знову відчувти биття його серця» [64].

Традиційно, Англія представляється глядачеві як відносно релігійна країна. У наступному прикладі вислів *Swear to God!* перекладено за допомогою еквіваленту. Питання було перетворене за допомогою граматичної заміни:

«– Promise you won't tell anyone?

– Swear to God!» [65].

«– Пообіцяй, що нікому не розкажеш.

– Богом клянуся!» [64].

У наступному прикладі фраза перекладена відповідно до емоційної напруги сцени, роблячи фразу більш драматичною, використовуючи членування речення, додавання:

«You have missed this, admit it. The thrill of the chase, the blood pumping through your veins, just the two of us against the rest of the world» [65].

«Тобі цього не вистачало... Зізнайся. Вічне полювання за злочинцями, що вирує в жилах кров і ми з тобою удвох проти цілого світу!» [64].

Вся суть наступного діалогу криється в останній фразі з глузуванням:

«– But you've missed his isolation.

– I don't see it.

– Plain as day.

– Where?

– There for all to see.

– Tell me.

– Plain as the nose on your...» [65].

«– Ти упустив із уваги, що він самотній.

– Я цього не бачу.

– Це ж ясно, як день.

– Так.

– Простіше нікуди.

– Розкажи.

– **передражнюючи** Божже, та це навіть їжаку зрозуміло ...» [64].

У цьому варіанті перекладу основна частина діалогу перекладена за допомогою дослівного перекладу та модуляції, а відповідні емоції збережені за допомогою цілісного перетворення.

«– *Do you know any funny stories about John? I need anecdotes. Didn't go to any trouble, did you?*» [65].

«– *Знаєте що-небудь смішне про Джона? Якись анекдоти... Я вас ні від чого не відволік?*» [64].

«Anecdote – a short amusing or interesting story about real incident or person». Таким чином, anecdote – це «помилковий друг перекладача», тому у наведеному вище варіанті перекладу перекладач припустився помилки, яку, однак, глядач може й не помітити.

У наступному проаналізованому епізоді серіалу Шерлок від нудьги склав за 2 хвилини близько 20 серветок у складні фігури. Джон вкрай здивований цим і Шерлок виправдовується наступною фразою:

«*That just sort of happened*» [65].

«*Ну ось щось на кшталт цього*» [64].

Таким чином, наведений переклад не передає комічність ситуації.

У наступній сцені обидва головні герої п'яні, тому їх мова незв'язна. Перекладач використовує цілісне перетворення та злиття слів, пародуючи дислексію:

«– *You all right?*

– *Hmm?*

– *Yeah, he's clueing.*

- *What?*
- *He's...*
- *Hmm?*
- *He's clueing for looks» [65].*
- «– *Не впадiть.*
- *Вiн ключить.*
- *Що?*
- *Вiн клюш чукає» [64].*

У наступному перекладі втрачено сарказм, виражений за допомогою лексичних та синтаксичних одиниць. Загалом, для відтворення вихідної репліки використані дослівний переклад, граматичні заміни:

- «– *Are you tweeting?*
- *No.*
- *Well, that's what it looks like.*
- *Of course I'm not tweeting. Why would I be tweeting?» [65].*
- «– *Тu твіттиш?!*
- *Нi.*
- *А схоже на це!*
- *Звичайно я не пишу в твіттер» [64].*

У наступному прикладі фраза «імовірний розвиток подій» традиційно не використовується у множині; дієслова «скоригувати» і «зменшити» варто було поєднати в одне дієслово «зменшити»:

«*I myself know of at least 58 techniques to refine the seemingly infinite array of randomly generated possibilities down to the smallest number of feasible variables» [65].*

«*Я знаю принаймні 58 технік, щоб скоригувати майже нескінченну кількість випадково згенерованих можливостей та зменшити його до найімовірніших розвитку подій» [64].*

Загалом, у ході вивчення особливостей використання перекладацьких прийомів та трансформацій з'ясовані наступні кількісні показники частотності використання основних із них. Частотність використання перекладацьких прийомів та трансформацій (на 150 проаналізованих прикладів кінотексту) відображена на рис. 2.1.:

Рис. 1.1. Частотність використання прийомів та перекладацьких трансформацій у кіноперекладі

Як показує аналіз, найбільш частотними прийомами перекладу є дослівний переклад (30%), прийом членування речення (11%), компенсація (або функціональний аналог) – 10%.

Далі розглянемо деякі види лексичних трансформацій на прикладі перекладу кінотексту, зокрема – інвектив як однієї з лексичних труднощів перекладу кінотексту. Ми проаналізували 9 епізодів серіалу «Sherlock» і знайшли 23 випадки вживання інвективної лексики (100%). Деякі лайливі висловлювання зустрічаються лише один раз за всі 9 епізодів, а деякі вживаються значно частіше.

У цих 23 випадках вживання лайливих виразів, які зустрілися при аналізі кінотексту, перекладачі використовують прийом опущення (7 випадків, що склали

30,4%) і функціонального аналога (9 випадків, що склали 39,14%). Також ми виявили 7 випадків еквівалентного перекладу з англійської мови на українську (7 випадків, що склали також 30,4%). Вибір перекладачів обумовлений тим, що серіал транслювався на центральному телебаченні, і було необхідно пом'якшити лайливі вирази англійської мови, оскільки вони мають більш сильне емоційно-експресивне забарвлення, або просто опускали лайливі вислови при локалізації кінотексту (табл. 2.1.):

Таблиця 2.1.

Частовживані інвективи у кінотексті серіалу «Sherlock»

Оригінал	Переклад	Спосіб перекладу
<i>Bloody</i>	чортовий	еквівалентний переклад
<i>Bastard</i>	покидьок	функціональний аналог
<i>Damn</i>	чорт забирай	функціональний аналог
<i>Dickhead</i>	йолоп	еквівалентний переклад (пом'якшення)
<i>Arsehole</i>	козел	еквівалентний переклад (пом'якшення)
<i>Bugger</i>	-	опущення
<i>Shit</i>	-	опущення
<i>Fuck off</i>	відваліть	еквівалентний переклад

У таблиці 2.1. наведені приклади часто вживаних лайливих висловлювань, які зустрічаються у кінотексті. Розглянемо деякі вирази та особливості їх перекладу при локалізації кінотексту більш докладно. Так, один з головних героїв серіалу Доктор Ватсон використовує у своєму мовленні декілька кількості разів слово «*bloody*» (наприклад: *bloody doctor*, *bloody life*, *bloody tricks*). Такі вислови

персонажа перекладачі передають еквівалентним перекладом як «бісів» («бісів доктор», «бісове життя», «бісові штучки»).

Завдання перекладача ускладнюється тим, що йому потрібно знайти такі виразні засоби, які б були семантично і стилістично рівноцінно прийнятними в оригіналі, знайомими основній масі читачів, на яких розрахований переклад, але в той же час достовірні відносно того, що їх знає дійова особа твору. Перекладачеві слід також пам'ятати, що в утворенні одиниць зниженої лексики часто бере участь метафора, особливо це відноситься до жаргону і сленгу, тому часто доводиться вдаватися до перекладу через образ.

Таким чином, до основних труднощів перекладу гумористичних засобів кінотексту належать інвективна, сленгова, жаргонна лексика, наявність алюзій у тексті, а також використання графічних та нелінгвістичних засобів кінотексту.

Висновок до Розділу 2

Можна зробити висновок, що в більшості випадків, для перекладача є тільки один спосіб передачі гумору – не перекладати дослівно, а створювати власний каламбур, тобто, іншими словами, придумати свій жарт, використовуючи ті ж засоби, що і автор оригіналу, при цьому якомога ближче за значенням до оригіналу і з урахуванням контексту. Це досить складне завдання, яке під силу не кожному перекладачеві. Часом в таких випадках навіть високого рівня володіння рідною та іноземною мовою не досить, потрібно ще й багата уява і креативність.

Таким чином, ми вивчили кілька способів перекладу гумору на основі серіалу «Шерлок» і прийшли до висновку, що не існує єдиного і універсального способу передачі гумористичного ефекту. У різних ситуаціях перекладач по-різному переводить жарти в залежності від багатьох факторів: виду тексту

(озвучування або субтитри), типу жарту (каламбур, гра слів і т. д.), наявності реалії в гумористичній складовій. В результаті дослідження також виявлено те, що середньостатистичний глядач віддає перевагу зберегти гумор, а не можливій зміні жарту або ж навіть спотворенні сенсу.

У ході дослідження також здійснено кількісний аналіз, визначено, що найбільш частотними прийомами перекладу є дослівний переклад (30%), прийом членування речення (11%), компенсація (або функціональний аналог) – 10%. Загалом, до основних труднощів перекладу гумористичних засобів кінотексту належать інвективна, сленгова, жаргонна лексика, наявність алюзій у тексті, а також використання графічних та нелінгвістичних засобів кінотексту.

ВИСНОВКИ

Загалом, з'ясовано, що категорія комічного – це категорія універсальна, яка існує поза простором і часом, проте жарти кожного народу відображають його менталітет, спосіб мислення, світогляд, який формується століттями. Комічне – універсальна категорія, що існує поза простором і часом, проте жарти кожного народу відображають його менталітет, спосіб мислення, світогляд, який формується століттями. Недаремно існують поняття «англійський гумор», «французький гумор», «український гумор» тощо. Однією із форми вираження комічного загалом, як і його національного компоненту зокрема, є анекдот. Це зумовлює дослідження анекдоту як мовленнєвого жанру малої форми.

Викладене вище дозволяє зробити наступні висновки: тексти з гумористичним ефектом є значною перекладацькою проблемою. Складність її вирішення багато в чому залежить від різних факторів в тому числі від лінгвістичного рівня, на якому будується гумор. Дослідження способів подолання зазначених труднощів становить перспективу подальших досліджень.

Метою аналізу було з'ясування того, які різновиди гумористичних ефектів існують і найчастіше використовуються у англійських детективних серіалах (серед яких ми обрали британського «Шерлока» від BBC). Також ми проаналізували перекладацькі трансформіції, що використовуються перекладачем при перекладі різних типів гумору, а також визначили, чи правомірне їх використання і чи досягається головна задача при перекладі – передача гумористичного ефекту, який би адекватно сприймався україномовним читачем. Відтак, ми визначили, що найчастіше перекладачу вдається передати комічний ефект, або ж перекладаючи жарт дослівно, або ж використовуючи лексичні та граматичні засоби української мови, аби передати сенс сказаного персонажами. Позаяк, часом, перекладач

використовує переклад, який змінює тональність персонажів, у цих випадках нами запропоновано більш оптимальні варіанти перекладу.

У ході дослідження також здійснено кількісний аналіз, визначено, що найбільш частотними прийомами перекладу є дослівний переклад (30%), прийом членування речення (11%), компенсація (або функціональний аналог) – 10%. Загалом, до основних труднощів перекладу гумористичних засобів кінотексту належать інвективна, сленгова, жаргонна лексика, наявність алюзій у тексті, а також використання графічних та нелінгвістичних засобів кінотексту.

Проведений аналіз перекладу дозволив зробити висновок про те, що перекладачеві рекомендується дотримуватися наступних основних правил при адаптації гумору:

- 1) використовувати повний переклад з незначними лексичними або граматичними перетвореннями в тих випадках, коли це дозволяють як семантичний, так і граматичний склад гумористичного обороту в початковому тексті, за умови збігу соціально-культурних асоціацій;

- 2) замінювати по можливості гру слів на аналогічні конструкції в мові перекладу, щоб досягти комічного ефекту;

- 3) застосовувати культурно-ситуативні заміни в тих випадках, коли пряме відтворення гумористичного обороту неможливо, оскільки він не буде сприйнятий цільовою культурою.

Вивчення труднощів перекладу кінотексту показало, що до таких труднощів належать власні назви, які часто становлять також національно-специфічні реалії. Для передачі таких мовних засобів кінотексту можуть використовуватися різні прийоми перекладу – транскодування, калька, функціональний аналог, описовий переклад тощо.

У висновку можна сказати, що повний переклад з незначними лексичними або граматичними перетвореннями застосовується в тих випадках, коли це

дозволяють як словесний, так і граматичний склад іронічного обороту в початковому тексті, за умови збігу соціально-культурних асоціацій. Розширення вихідного гумористичного обороту застосовується в тих випадках, коли сенс слововживання неочевидний для іншомовної культурного середовища.

При перекладі англомовних кінотекстів перекладач повинен враховувати співвіднесеність лінгвістичного та нелінгвістичного компонентів тексту, звертати увагу на особливості мовної гри, алюзій, які використовуються у тексті, прагнути найбільш точно відтворити національно-культурні реалії, що дозволило б не втрачати національну специфіку кінотексту при його локалізації українською мовою.

SUMMARY

The humorous effect of different film genres is achieved through an infinite number of resources. In fact, universally humorous situations are very rare. The fact that the means to achieve comic effects are countless and not always shared, and the fact that they depend on the languages in question, certainly challenges the translator in several ways, the ones that we showed in our research. That is why our research is relevant in the context of modern analyzing humorous effects, as we analyze how the humorous effects were translated into Ukrainian, and then we recommend the most efficient ways to improve the translation. The research, here, first appreciates the commitment of the translators and at the same time to improve the translation industry, it has collected some of the clues in case given to the would be translators.

This study aims to investigate whether humor is transferred through the dubbed versions of the British TV-series “Sherlock” from BBC.

The main goal of this research is to investigate whether the translation of the selected TV-series could communicate efficiently with the intended audience, especially when it comes to the interpretation of humour.

Therefore, we have have set the following aims: to define the concept of humorous elements in modern linguistics and their classification; to analyze the specifics of humor in the cultural context and, accordingly, the difficulty of transmitting it in another language; to explore translation transformations during the translation of humorous elements in audiovisual discourse; to explore possible variants of translation into Ukrainian of English humorous elements on the example of detective series.

The objective of research is humorous components in English audiovisual discourse. The subject of the research is the peculiarities of the translation of humor into Ukrainian with the help of various methods.

Research methods that were used: theoretical, method of analysis and induction.

After analyzing the translation of the show “Sherlock” we can come to the conclusion that the translator has successfully adapted the humor to the cultural and linguistic features of the target language. In some cases, the translator has even changed the humor and replaced it with a more cultural-accustomed one in order to domesticate the humor.

The analysis of the translation of humour in such enables us to identify some trends and preferences, that we analyze and therefore decide if they are effective, and if not we make recommendations on how to enhance the translation. So the scientific importance of the research is that our thesis can be used as a basis for translators, and the practical importance lays in our recommendations on how can the translation of British humour can be improved in “Sherlock” and generally in cinematic discourses.

Translating humor is a complicated process which creates many problems for the translators. In translating films dialogues for the purpose of dubbing, rendering humor into the target language becomes even more complex.

The translator ought to possess a translational competence in order to understand the text and the complexities of both source and target texts. However, s/he is not just concerned to tackle the theoretical problems and solutions of semantics, linguistics, logical and philosophy, but also applications to solve the problems. S/he should try to make sure that the translation has the same influences as the original.

It is also true that the audience need to be active and collaborative: interpretative creativity is a prerequisite, and a responsibility, for both translators and audiences. But in the final analysis it is the audience’s ability to (re)interpret the translated product that plays a major role in its final appreciation and enjoyment, especially as regards the humorous nuances of the film he or she has decided to watch. The perspective of the research would be to include the psychological and cultural context, so that the interpretation of the humour and its translation would be more engaging and clear for the viewer.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Allan K. Natural language semantics. Oxford and Malden, Mass.: Blackwell, 2001.
2. Anderman G., Cintas J. D. Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen. Palgrave Macmillan, 2009. 272 p.
3. Attardo S., Raskin V General Theory of Verbal Humor. URL: <http://www.ub.utwente.nl/webdocs/ctit/1/0000009e.pdf>
4. Banos Pinero R. Audiovisual Translation in a Global Context: Mapping an Ever-changing Landscape. Palgrave Macmillan, 2015. 312 p.
5. Cronin M. Translation goes to the Movies. New York: Routledge, 2009. 164 p.
6. Crystal D. Language BLANK literature: from conjunction to preposition. English Today. Vol. 15. No. 3. July 1999. P. 13–21.
7. Diaz-Cintas J. New Trends in Audiovisual Translation. Multilingual Matters, 2009. 288 p.
8. Diot R. Humor for intellectuals: can it be exported and translated? The case of Gary Rudeau's in Search of Reagan's Brain. Meta: Journal des traducteurs. 1989. Vol. 34. No. 1. P. 84–87.
9. Gambier Y. Screen Translation: Special Issue of the Translator. Routledge, 2016. 224 p.
10. Grice H. P. "Logic and Conversation", Syntax and semantics 3: Speech arts (1975), Cole et al., P. 41–58.
11. Hervey S. and Higgins I. Thinking translation – A course in translation method: French-English. London. New York: Routledge. 1992.
12. Identification of translationese: A machine learning approach. Proceedings of the 11th International Conference on Intelligent Text Processing and Computational Linguistics (CICLing 2010).

13. Kamenicka R. (2007) Defining explicitation in translation // Sbornik Praci Filozoficke Fakulty Brnenske Univerzity, Rada Anglisticka. Brno Studies in English, 33.
14. Lapshinova-Koltunski E. (2015) Variation in translation: Evidence from corpora // New directions in corpus-based translation studies / C. Fantinuoli, F. Zanettin (eds.). – Berlin: Language Science Press.
15. Lenci, A. “Distributional semantics in linguistic and cognitive research” // From context to meaning: Distributional models of the lexicon in linguistics and cognitive science, special issue of the Italian Journal of Linguistics, 2008. – 20/1: 1-31.
16. Li P., Burgess C. et al. The acquisition of word meaning through global lexical co-occurrences // Proceedings of the 31st Child Language Research Forum. – 2000. – P. 167-178.
17. Liebold A. The translation of humour; Who says it cannot be done? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.erudit.org/revue/meta/1989/v43/n1/003459ar.pdf>.
18. Milner G. B. Homo Ridens: Towards a Semiotic Theory of Humour and Laughter / G. B. Milner // Semiotics. – V. 5. – No. 1. – The Hague, 1972. – P. 1 – 28.
19. Pavelieva A. K. The peculiarities of translation of phraseological units in the works by M. V. Gogol into English (as exemplified in the «Ukrainian» stories). Молодий вчений. 2019. № 5.1 (69.1). С. 164–167.
20. Pettit Z. Connecting Cultures: Cultural Transfer in Subtitling and Dubbing. New Trends in Audiovisual Translation. Bristol / Buffalo / Toronto: Multilingual Matters. 2009. P. 44–57.
21. Orero P. Topics in Audiovisual Translation. Benjamins Translation Library. Barcelona, Benjamins Translation Library, 2004. 227 p.
22. O’Sullivan C. Translating Popular Film. Palgrave Macmillan, 2011. 243 p.
23. Ross, A. The Language of Humor [Text] / A. Ross. – New York : Routledge, 1998. – 129 p.

24. Ruch, W. Sense of humor: A new look at an old concept [Text] / W. Ruch// The sense of humor explorations of a personality characteristic / Ed. By W. Ruch. – Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1998. – P. 3–14.
25. Searle J. R. “What is a speech act?”, The Philosophy of Language, Oxford, Oxford University Press, P. 44–6.
26. Szarkowska A. The Power of Film Translation. In: Translation Journal Volume 9, No. 2, 2005. URL: <http://translationjournal.net/journal/32film.htm>
27. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад: навчальний посібник / Л.П. Білозерська. – К.: Либідь, 2010. – 232 с.
28. Воскобойник, Г.Д. Лингвофилософские основания общей когнитивной теории перевода [Текст] : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.20 / Г.Д. Воскобойник. – Иркутск, 2004. – 331 с.
29. Гладкова А. П. (2010) Модель анотації текстового корпусу як засіб дослідження художньої картини світу // Studia Linguistica. – Вип.4. – К. : КНУ.
30. Ерошин А. П. Англоязычный каламбур как объект межъязыковой передачи (на материале телесериала «теория большого взрыва»). Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика. Москва, 2013. Вып. 3. С. 78–87.
31. Игнатович, М.В. Культурная адаптация интертекстуальных включений при переводе произведений английской литературы XX века / М.В. Игнатович // Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – 2011. – 20 с.
32. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: Гнозис, 2004. – 109 с.
33. Комиссаров, В.Н. Современное переводоведение: учеб. пособие / В.Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 2004. – 424 с.
34. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.

35. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова книга, 2003. 448 с.
36. Лукьянова Т. Г. Основи англо-українського кіноперекладу: навчальний посібник для студентів 4 курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» денної форми навчання факультету іноземних мов Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 104 с.
37. Мілько М. В. Труднощі перекладу гумористичних текстів. Intellectual potential of the XXI century. 2016. URL: <https://www.sworld.com.ua/konferm4/172.pdf>
38. Нестерова, Н.М. О проблеме межкультурной транслируемости комического (на примере повести Сергея Довлатова «Компромисс») [Текст] / Н.М. Нестерова, Н.В. Корюкина // Вестник ЮУрГУ. – 2007. – № 1 (15). – С. 9–12.
39. Софієнко І. В. Переклад кінокомедій українською: крізь терни до сміху. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 46(4). С. 42–49.
40. Панина, М.А. Комическое и языковое средство его выражения [Текст]: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / М.А. Панина. – М., 1996.
41. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: монографія. – Вид. 2-е, перер. і доп. / В. О. Самохіна. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 360 с.
42. Самохіна В. О. Функціонально-комунікативний простір англомовного жарту / В. О. Самохіна // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2011. – Вип. 56. – С. 23–27.
43. Слышкин, Г.Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) [Текст] / Г.Г. Слышкин, М.А. Ефремова. – М.: Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
44. Соловей Е. С. Іронія. Енциклопедія сучасної України. 2011. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12622
45. Софієнко І. В. Переклад кінокомедій українською: крізь терни до сміху. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 46(4). С. 42–49.

46. Стоянова Т., Черненко К. Особливості перекладу англійського гумору українською. Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2020. № 31. С. 401–418.
47. Шумейко О. А. Мовні засоби творення комічного в сучасній українській поезії (на матеріалі творів другої половини ХХ століття): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О. А. Шумейко. – Харків, 2007. – 203 с.
48. Чередниченко О. І. Теорія і практика перекладу. Київ: Либідь, 2005. 370 с.
49. Чернова А. В., Аванесян А. А. До проблем кіноперекладу як виду художнього перекладу. URL: http://confcontact.com/2013_04_17/30_Chernova.htm
50. Яковенко Я. М. Особливості перекладу каламбурів у художньому тексті для дітей. Студентський науковий вісник. Кіровоград, 2014. Випуск 13. С. 579–591.

СПИСОК ОНЛАЙН-ДЖЕРЕЛ

51. АBBY Linguo-online [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.lingvo-online.ru/ru> (дата звернення 25.04.2020).
52. Baker P. A. (2006) Glossary of Corpus Linguistics / Paul Baker, Andrew Hardie, Tony McEney. – Edinburgh: Edinburgh University Press.
53. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
54. Hornby, A.S. (1995). Oxford Advanced Learner's Dictionary. UK: Oxford University Press.
55. Longman Dictionary of Contemporary English, 2001.
56. Radden, G. Cognitive english grammar / R. Dirven, G. Radden. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. – 374 p.
57. Random House Dictionary of Popular proverbs and sayings. Gregory Titleman, 1996.
58. Shuttleworth M. and Cowie M. Dictionary of translation studies. Manchester: St Jerome, 1997. 112 p.

59. The Concise Oxford Dictionary of Proverbs / J. Simpson with the assistance of Jennifer Speak. – Oxford University Press, 1992.
60. Wilson, F.P. The Oxford Dictionary of English Proverbs [Text] /F.P.Wilson. – Oxford: The Clarendon Press, 1970. – 930 p.
61. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua>
62. Короткий словник лінгвістичних та перекладацьких термінів. URL: msn.khnu.km.ua/pluginfile.php/199429/mod_resource/content/
63. Словник української мови: в 11 томах. — Том 5, 1974. — Стор. 456.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

64. Серіал «Шерлок» в українському дубляжі. URL: <https://uaserials.pro/383-sherlok.html>
65. Sherlock. URL: <http://lingualeo.ru/jungle/69991>

ДОДАТКИ

Додаток А

Оригінальна фраза	Переклад
Teaching now. Yeah, bright young things like we used to be. God, I hate them.	Тепер вчу. Таких же, як і були ми колись. Кара небесна.
– That’s a skull – Friend of mine... When I say friend...	– Це череп – Мій друг, якщо так можна сказати
Freak’s here, bringing him in	Псих прийшов, веду до вас
And I assume she scrubbed your floors, going by the state of her knees	І судячи зі стану її колін вона драїла вам підлогу
–I didn’t say anything –You were thinking, it’s annoying	–Я нічого не сказав –Ви думали, це дратує
You know, I’ve got a phone. I mean very clever and all that, but you could just phone me. On my phone.	А в мене є мобільний. Усе це дуже ефектно, але можна було подзвонити. На мобільний.
And since yesterday you’ve moved in with him and now you’re solving crimes together. Might we expect a happy announcement be the end of the week?	І за один день ви переїхали до нього і уже разом розкриваєте злочин. Наприкінці тижня чекати оголошення про заручини?
– I am the closes thing to a friend that Sherlock Holmes is capable of having – And what’s that? – An enemy	– Я найближча подоба друга, яка може бути у Шерлока Холмса. – І хто ж ви? – Ворог
–Impossible to sustain a smoking habit in London these days. Bad news for brainwork –Good news for breathing –Breathing! Breathing is boring	–У нас час у Лондоні бути курцем важкувато. А без цього не думається Зате легше дихається –Ох, дихати нудно

<p>– Is it three patches?</p> <p>– It is a three-patch problem</p>	<p>– Їх що, аж три?</p> <p>– На кожен по задачі (нікотинові пластирі)</p>
<p>– So what’s this about, the case?</p> <p>– Her case...</p> <p>– Her case?</p> <p>– Her suitcase, yes, obviously.</p>	<p>– Це якось пов’язано з розслідуванням?</p> <p>– Валіза...</p> <p>– Валіза?</p> <p>– Її валіза, це ж очевидно.</p>
<p>– How did I not think about it</p> <p>– Because you’re an idiot. No, no, no, don’t look like that, practically everyone is.</p>	<p>– Як я про це не подумав</p> <p>– Бо ви ідіот. Ні, ні, не дивіться на мене так. Ви не вийняток.</p>
<p>– Did you call the police?</p> <p>– Four people are dead, there’s no time to talk to the police</p> <p>– So why are you talking to me?</p> <p>– Mrs Hudson took my skull</p>	<p>– Ви повідомили поліцію?</p> <p>– Померло четверо людей, на це немає часу.</p> <p>– Чому ж ви тоді розмовляєте зі мною?</p> <p>– Місіс Хадсон забрала череп.</p>
<p>– So I’m basically filling in for your skull</p> <p>– Relax, you’re doing fine.</p>	<p>– То я заміню череп?</p> <p>– У вас чудово виходить</p>
<p>– There’s another bedroom upstairs if you’ll be needing two bedrooms.</p> <p>– Of course we’ll be needing two</p> <p>– Oh, don’t worry, there’s all sorts round here. Mrs Turner next door’s got married ones.</p>	<p>– Нагорі ще одна спальня, якщо вам знадобляться дві.</p> <p>– Звісно, знадобляться</p> <p>– О, не хвилюйтесь, хто тут лише не живе. У місіс Тернер живе одностатеве подружжя.</p>
<p>– Cup of tea would be lovely. Thank you</p> <p>– Just this once, dear, I am not your housekeeper</p> <p>– Couple of biscuits too, if you’ve got ‘em</p>	<p>– Від чаю не відмовлюсь, дякую.</p> <p>– Усього раз, мій любий, я вам не прислуга</p> <p>– Можна з печивом, якщо у вас є</p>

-Not your housekeeper	-Не прислуга
-Don't stare -You're staring -We can't both be staring	-Не витріщайтесь -А вам можна? -Удвох не можна
I pickpocket him when he's annoying	Чищу кишені, якщо він допікає
-That was the most ridiculous thing I've ever done -And you've invaded Afghanistan	-Таких дурниць я ще не робив -Ви вторглися в Афганістан
-Anderson, face the other way, you're putting me off -What? My face is?	-Андерсоне, відвернися, ти мене збиваєш -Що? Відвернутися?
Anderson, don't talk out loud. You lower the IQ of the whole street.	Андерсоне, тільки не вголос, ти знижуєш IQ усієї Бейкер-стріт.
I've known him for five years and no I don't	Ми знайомі п'ять років і я його не знаю
- Item not scanned, please try again - Can you maybe keep your voice down?	- Товар не визначено, спробуйте ще - Та тихо ти, чого розкричалась?
- You had a row with a machine? - Sort of, it sat there and I shouted abuse	- Ти посварився з касою? - Майже, я на неї кричав, а вона слухала.
-It's password protected! -In manner of speaking. Took me less than a minute to guess yours, not exactly Fort Knox.	-І в мене стояв пароль! -Можна і так сказати, я його зламав за кілька секунд. Теж мені, Пентагон.
Any time you feel like letting me in	Я чекаю, коли ти мене впустиш
Sorry to interfere with everyone's digestion	Вибачте, що псую вам апетит
I thought bankers were all supposed to be heartless bastards	А я думав, усі банкіри безсердечні покидьки
-I went to see the job at that surgery	-Я ходив влаштовуватися в лікарню

<p>–How was it? –Great, she’s great –Who? –Job –She? –It.</p>	<p>–І як? –Супер. Така мила. –Хто? –Робота. –Мила? –Так.</p>
<p>I suppose it’s never going to trouble Egon Ronay, is it?</p>	<p>Ресторанний критик довго б не вагався.</p>
<p>Don’t want to be doing pork, not if you’re slicing up cadavers.</p>	<p>Ти на роботі шматуєш тіла, тому не бери ростбіф.</p>
<p>I don’t eat when I’m working, digesting slows me down.</p>	<p>Я не їм, коли працюю, краще думається</p>
<p>So either these two men just happened to visit the same Chinese tattoo parlour or I’m telling the truth</p>	<p>Або вони випадково зайшли в один салот китайських татуювань, або я кажу правду.</p>
<p>– Actually, I’ve got a date. – What? – Where two people who like each other go out and have fun? – That’s what I was suggesting – No, it wasn’t</p>	<p>– Взагалі, у мене побачення – Що? – Це коли двоє захоплені і йдуть розважатись – Я це й пропонував – Ні, не це</p>
<p>– How would you describe me, John? Resourceful? Dynamic? Enigmatic? – Late.</p>	<p>– Джон, як би ти мене описав? Винахідливий? Енергійний? Загадковий? – Якось так.</p>
<p>– So you take it out on the wall?</p>	<p>- А винна стіна?</p>

– The wall had it coming.	- Вона сама напросилась.
You’ve got nothing on, not a single case. That is why the wall took a pounding.	У тебе ж немає справ, жодної, того й дірявиш стіни.
How did I do? Well, John, pretty well. I mean, you missed everything of importance...	Що скажеш? Що ж, Джон, непогано. Ти пропустив все найголовніше, але все ж...
How quaint! What is? You are.	Смішно. Що? Ти смішний.
He’s investigating now... Investigating away.	Він веде розслідування. Він... веде його на відстані.
I see... No, I don’t. What am I seeing?	Ясно, хоча ні, що мені ясно?